

SKOLUNGDOMARS VAL PÅVERKAR KOMPETENSBRISTEN

RAPPORT FRÅN ARBETSMARKNADSKUNSKAP

Arbetsmarknads
kunskap © 2024

APRIL 2023 - JUNI 2024

ÄR UNGDOMAR LÖSNINGEN PÅ KOMPETENSBRISTEN?

Sveriges arbetsmarknad lider av kompetensbrist. Vår välfärd och levnadsstandard står på spel om inte behov av, och tillgång till, kompetens blir mer balanserad i framtiden. Hur ska vi klara av att ta hand om en alltmer åldrande befolkning om inte fler kan tänka sig att vårda? Vad händer med Sveriges innovationskraft om en karriär inom tekniska yrken inte lockar? Hur ser vårt utbildningssystem ut i framtiden om vi inte lyckats fylla det med kompetenta pedagoger?

För att fylla på med den mängd kompetens som Sveriges arbetsgivare har behov av måste den komma från flera håll. Vi behöver attrahera etablerad kompetens från andra delar av världen och vi behöver underlätta kompetensomställning hos befintlig arbetskraft. Men allra mest måste vi jobba med att skapa större och mer konsekventa kompetensflöden från vårt reguljära utbildningssystem, för det är här den största kvantiteten av potentiell arbetskraft finns. Barn och ungdomar som vandrar vägen genom våra skolor riskerar att utbilda sig rakt ut i arbetslöshet om de inte får stöd och vägledning att ta sig till den kompetens som vår arbetsmarknad så ihärdigt skriker efter.

Årets rapport från Arbetsmarknadskunskap slår fast att ungdomars val har påverkat, och fortsättningsvis kommer att påverka, den rådande kompetensutmaningen. Rapporten ger oss insikter och kunskap om den målgrupp som skulle kunna vara en stor del av lösningen på Sveriges kompetensbrist. För att skapa förändring måste vi förstå vad som behöver förbättras!

Med hopp om trevlig läsning,

Sophie Pollak

VD Competence - Konceptägare av Arbetsmarknadskunskap

ARBETSMARKNADSKUNSKAP

Arbetsmarknadskunskap jobbar aktivt varje skoldag tillsammans med hundratals engagerade arbetsgivare för att bidra till lösningen på kompetensbristen. Konceptet möter ca 70 000 skolungdomar runt om i Sverige varje år i syfte att öka deras kunskap om arbetsmarknaden och inspirera dem till att bli nyfikna på var jobben finns och hur man tar sig dit!

REDAKTION ARBETSMARKNADSKUNSKAP & COMPETENCE

Text/innehåll: Sophie Pollak

Analys: Kajsa Börjeson och Jessica Holm

Form: Elin Parment Thorén

RAPPORTENS INNEHÅLL

AVSNITT 1 - UNGAS DRÖMYRKEN MATCHAR KOMPETENSBEHOVEN

AVSNITT 2 - UNGA SER INTE EN FRAMTID I BRANSCHER MED KOMPETENSBRIST

AVSNITT 3 - SKOLÄMNE NAS KOPPLING TILL JOBBEN ÄR SVAG

AVSNITT 4 - VARFÖR SKOLUNGDOMAR VÄLJER SOM DE GÖR

AVSNITT 5 - SAMMANFATTNING

AVSNITT 6 - OM RAPPORTEN

AVSNITT 7 - OM ARBETSMARKNADSKUNSKAP

UNGAS DRÖMYRKEN
MATCHAR KOMPETENSBEHOVEN

Ungdomars drömyrken matchar kompetensbehoven...

Undersökningen visar att det innehåll som dagens skolungdomar önskar i sitt framtida arbetsliv kan tillgodoses i yrken där samhället idag har stor kompetensbrist. Utifrån det borde vi kunna förvänta oss att ungdomarnas val av utbildningar och yrken kommer att råda bot på kompetensbristen på arbetsmarknaden.

Undersökningen visar dessvärre att Sveriges ungdomar i mycket låg utsträckning siktar mot ett yrke som har kompetensbrist. Vi tar yrket automationstekniker som ett exempel.

Automationstekniker jobbar ofta inom branschen Installation, drift och underhåll, en bransch som majoriteten av ungdomarna absolut inte kan tänka sig att jobba inom. När automationsteknikerna själva beskriver innehållet i deras jobb ser vi att kreativitet och utveckling toppar yrkets innehållslista. Innehåll som skolungdomarna önskar allra mest i sitt framtida yrkesliv.

...men de har låg kunskap om branschens innehåll

En mycket stor del av skolungdomarna beskriver att de vill ha ett välbetalt jobb och att de därför drömmer om yrken och branscher där de tror att välbetalda jobb återfinns. I stället för att först skapa sig en uppdaterad bild av vilka branscher som har flest jobbmöjligheter väljer ungdomarna vägar till jobb utifrån drömmen om att tjäna mycket pengar. I samtalen med målgruppen framkommer det att ungdomarna saknar insyn i, och förebilder från, arbetslivet. Detta leder till att de väljer utifrån egna uppfattningar som formats genom t.ex. sociala medier.

“Jag vet inte riktigt men jag vill hitta något som är roligt och tjänar bra.”

Kille åk 8 som tänker välja ett yrkesförberedande program

“Jag skulle hellre fortsätta studera några år än att få ett sämre jobb direkt. Tror inte jag skulle bli allt för nöjd med lönen.”

Kille åk 8 som tänker välja ett högskoleförberedande program

“För att få jobb som är viktiga för andra och mig själv. Som lärare och läkare.”

Kille åk 8 som tänker välja ett högskoleförberedande program

“Anledningen till att jag inte vill välja ett Yrkesförberedande program är för att jag vill plugga vidare för att enklare kunna få jobb och ha mer kunskaper.”

Tjej åk 8 som tänker välja ett högskoleförberedande program

“För det måste vara något jag är intresserad av i min framtid.”

Tjej åk 8 som inte vet

“Jag vill ha ett yrke som kan ge mig bra lön det kan vara svårt att hitta en sån jobb utan utbildningen som behövs.”

Tjej åk 8 som tänker välja ett högskoleförberedande program

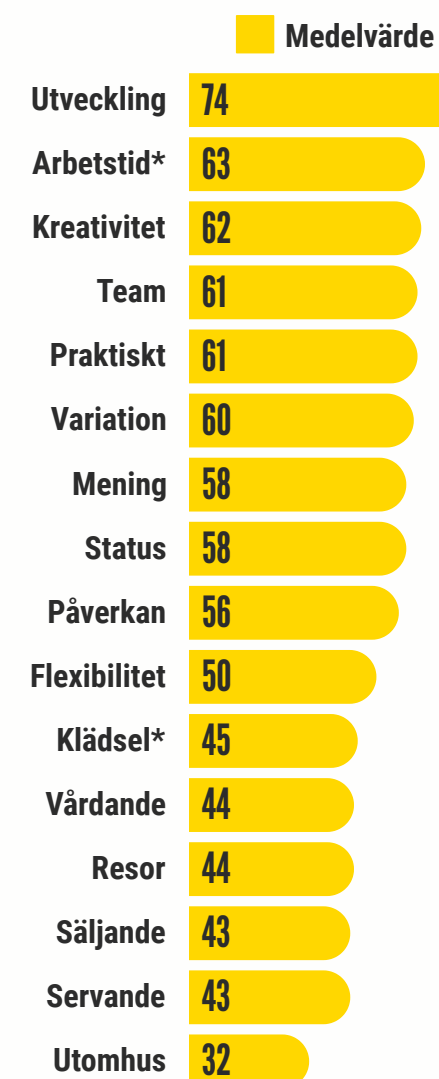
”

“Många vill ha yrken där de kan tjäna mycket pengar, men de har inte koll på vilka yrken och branscher som leder till hög lön. Många tror att ekonomiprogrammet automatiskt kommer leda till en hög lön (jobba med pengar=pengar), men har inte tänkt på att yrken som elektriker eller processoperatör kan tjäna bra (och fortare eftersom man kommer ut i jobb direkt och slipper CSN-lån).”

*Kommunikatör
Arbetsmarknadskunskap*

Ungdomar vill ha kreativitet och utveckling i sitt framtida jobb

Skolungdomar mellan 13-19 år drömmer om att jobba kreativt och om att få utvecklas i sitt framtida yrke. De eftersöker därmed ett yrke där de får tänka utanför boxen och där det finns möjlighet att få kunskap inom nya områden. De vill också att det finns möjlighet att få ett större ansvar med tiden. De önskar att få jobba i team med andra och gärna på kontorstider så att de har kvällar och helger lediga till fritidsintressen. Att få jobba praktiskt sticker också ut som viktigt. De beskriver att de vill skapa och förändra saker fysiskt i stället för att sitta stilla vid en dator eller i möten hela dagarna. Ungdomarna fokuserar också på att deras framtida jobb ska vara roligt men har ofta svårt att formulera vad det roliga skulle kunna vara eller innebära.

“Jag vet själv att jag kommer vilja plugga vidare och utbilda mig till något större så att jag kan utveckla mig mer.”

Tjej åk 8

“Gillar och vara kreativ och använda händerna.”

Kille åk 8

“Jag vill få jobb snabbt och jag är extremt skoltrött även om mina betyg är bra. Jag vill ha något mer åt de kreativa och praktiska hållet.”

Tjej åk 9

Skolungdomars önskan om innehåll i deras framtida yrke

Påstående: Skolungdomarna har värderat önskat innehåll i deras framtida yrke i verktyget dittyrke.se

Skala: 1-100, där 1 är "Inte alls viktigt" och 100 är "Jätteviktigt"

Antal svarande: 27 878 st högstadie- och gymnasieungdomar

***Arbetstid:** De har en högre önskan om att jobba kontorstider än obekvämt arbetstid

***Klädsel:** De behöver inte få välja kläder fritt utan de kan tänka sig att ha arbetsuniform

Högstadiungdomar vill ha rutiner och kreativitet i sitt framtida yrkesliv

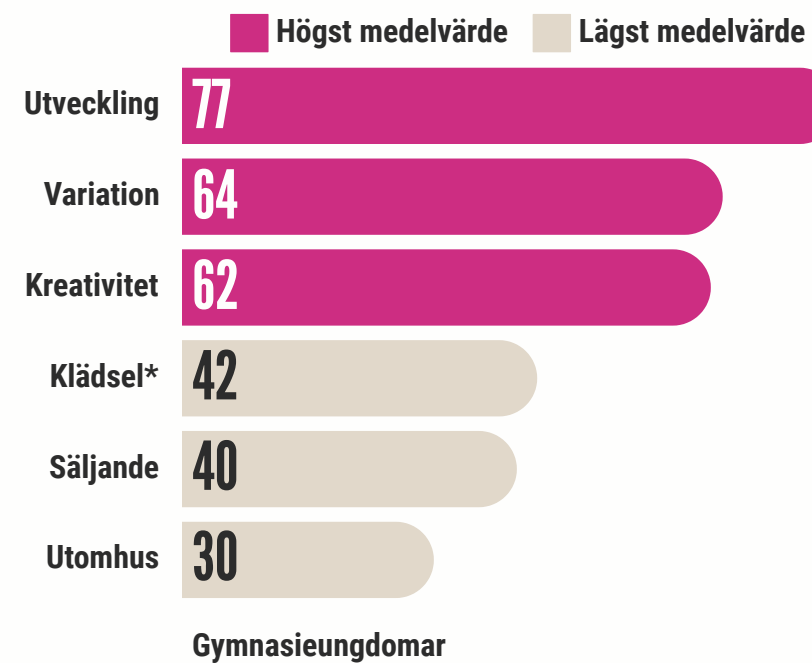
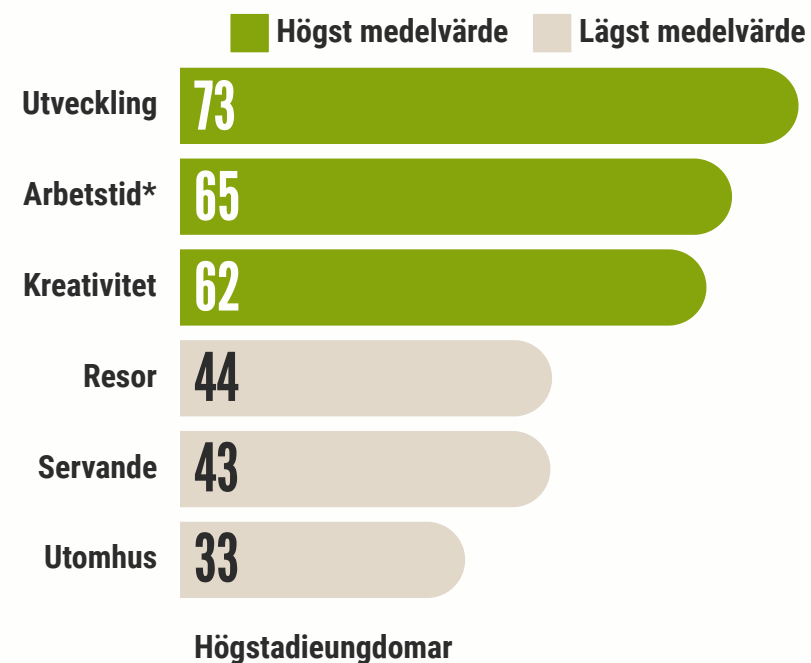
Kikar vi närmare på de ungdomar som just nu går på högstadiet (13-15 år) och står inför ett stundande gymnasieval ser vi att de önskar tydliga rutiner och kreativa arbetsuppgifter i sitt framtida arbetsliv. De har en stor vilja att utvecklas på jobbet och de vill utvecklas inom trygga ramar. De vill absolut inte jobba med att serva eller hjälpa andra och de slipper helst utomhusarbete och resor i jobbet.

Högstadiungdomarna pratar ofta om att de vill tjäna mycket pengar i sitt framtida arbetsliv och många vill använda sina kreativa förmågor i ett eget startat bolag för att nå drömmen om ett välbetalt arbete.

Gymnasieungdomar drömmer om variation och utveckling på sin arbetsplats

Svaren från ungdomarna som går på gymnasiet visar indikationer på att de förändrar sina förväntningar på innehållet i drömjobbet från högstadiet. Gymnasieungdomar tycker nämligen inte att rutiner och fasta kontorstider är lika viktigt, kanske för att de fått erfarenhet från verkligheten genom ett sommarjobb/extrajobb. De drömmer om att jobba tillsammans med andra mot uppsatta mål och att arbetsklimatet ska vara fritt och flexibelt. Utveckling är fortfarande mycket viktigt men nu är också variationen på arbetsuppgifter högt rankat. För gymnasieungdomarna spelar det inte så stor roll om de inte får välja vilka kläder de ska ha i jobbet, bara de slipper sälja produkter/tjänster och jobba utomhus.

ARBETSMARKNADSKUNSKAP - FÖR EN HÅLLBAR KOMPETENSFÖRSÖRJNING OCH EN BÄTTRE MATCHNING PÅ FRAMTIDENS ARBETSMARKNAD

Skolungdomars önskan om innehåll i deras framtida yrke

HÖGSTADIEUNGDOMAR ÖNSKAR
KONTORSTIDER
I DERAS FRAMTIDA YRKE

GYMNASIEUNGDOMAR ÖNSKAR
VARIATION
I DERAS FRAMTIDA YRKE

Påstående: Skolungdomarna har värderat önskat innehåll i deras framtida yrke i verktyget dittyrke.se

Skala: 1-100, där 1 är "Inte alls viktigt" och 100 är "Jätteviktigt"

Antal svarande: 27 878 st högstadie- och gymnasieungdomar

*Arbets tid: De har en högre önskan om att jobba kontorstider än obekvämt arbetstid

*Klädsel: De behöver inte få välja kläder fritt utan de kan tänka sig att ha arbetsuniform

UNGA SER INTE EN FRAMTID I
BRANSCHER MED KOMPETENSBRIST

Intresset för Sveriges bristbranscher är i botten

Ungdomars intresse är lågt för alla branscher generellt. Det finns flera slutsatser att dra från det generellt låga intresset men den mest framträdande orsaken är att ungdomarna saknar tillräcklig information och kunskap om branscherna vilket leder till att de på egen hand skapar sig en bild av, och uppfattningar om, branschens innebörd och yrkens innehåll. Det framkommer i samtalen med ungdomarna att deras bild av, och uppfattningar om, branscherna till mångt och mycket formas utifrån omgivningens åsikter och samhällets/mediers diskurs.

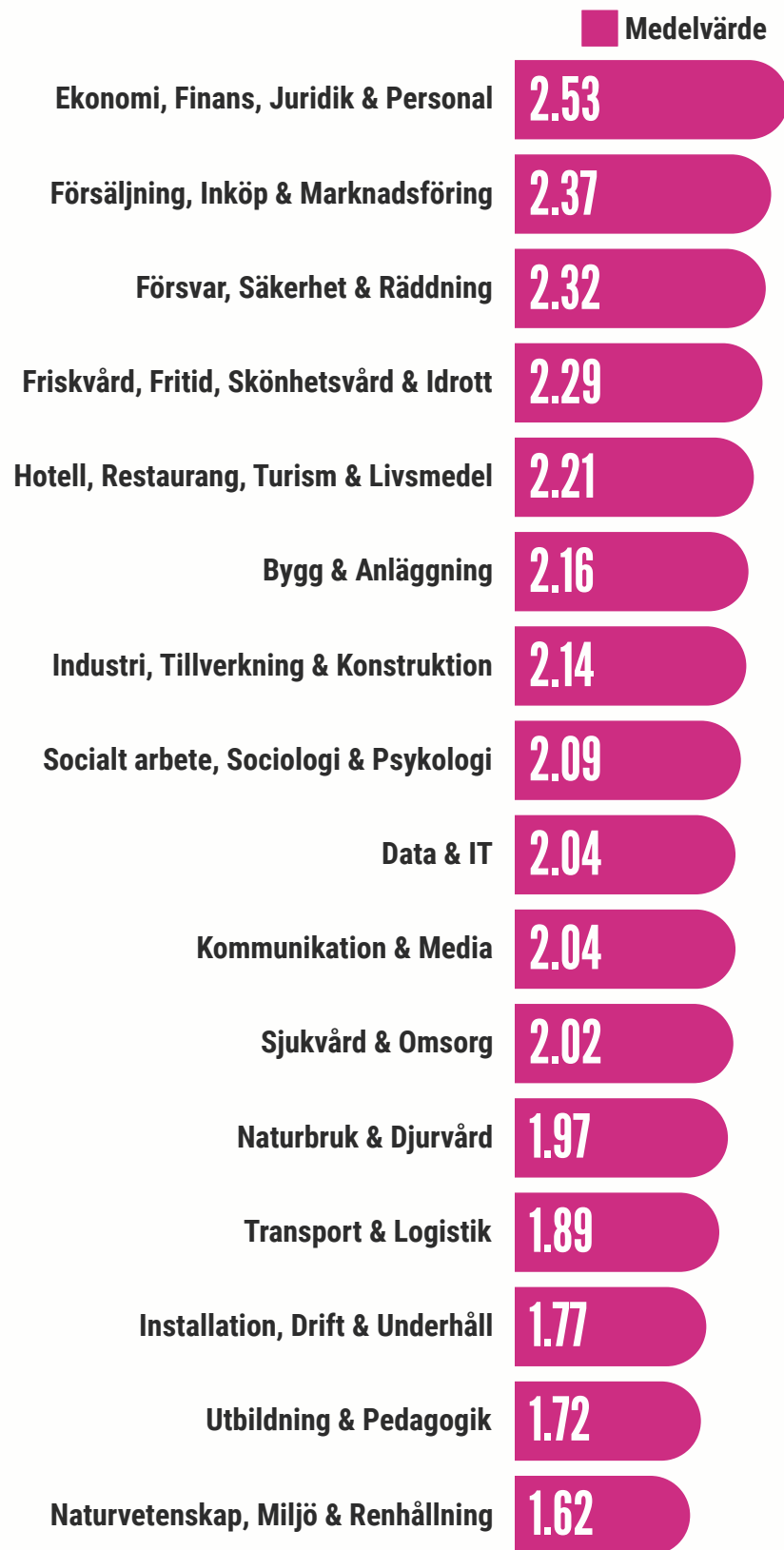
De branscher som skolungdomarna finner mest attraktiva är Ekonomi, Finans, Juridik & Personal, Försäljning, Inköp & Marknadsföring, Försvar, Säkerhet och Räddning samt Friskvård, Fritid, Skönhetsvård & Idrott.

De branscher som ungdomarna har lägst intresse för är Naturvetenskap, Miljö & Renhållning, Utbildning & Pedagogik, Installation, Drift & Underhåll samt Transport & Logistik.

Kompetensbristen på Sveriges arbetsmarknad är alarmerande i många branscher och näringar. I vissa branscher och yrken är det dessutom extra viktigt att ha ett stabilt tillflöde av relevant kompetens över tid för att säkra Sveriges välmående. Några av de branscherna är Utbildning & Pedagogik, Vård & Omsorg och tekniska branscher. Konsekvenserna för samhället om vi inte fyller på med utbildade lärare, sjuksköterskor och ingenjörer får konsekvenser på såväl välfärd som Sveriges innovations- och exportkraft. Behovet av kompetens i de här branscherna är enorma men intresset är dessvärre lågt hos dagens skolungdomar generellt sett över hela Sverige.

Arbetsmarknadskunskap ställde sig frågan om detta går att ändra på med riktade insatser. Resultaten ger hopp om förändring, läs mer på nästa uppslag.

 MED ARBETSMARKNADSKUNSKAP PÅ SCHEMAT
BYGGER VI ETT STARKARE SVERIGE

Intresse för respektive bransch

Kan man öka intresset för en bransch på 60 minuter?

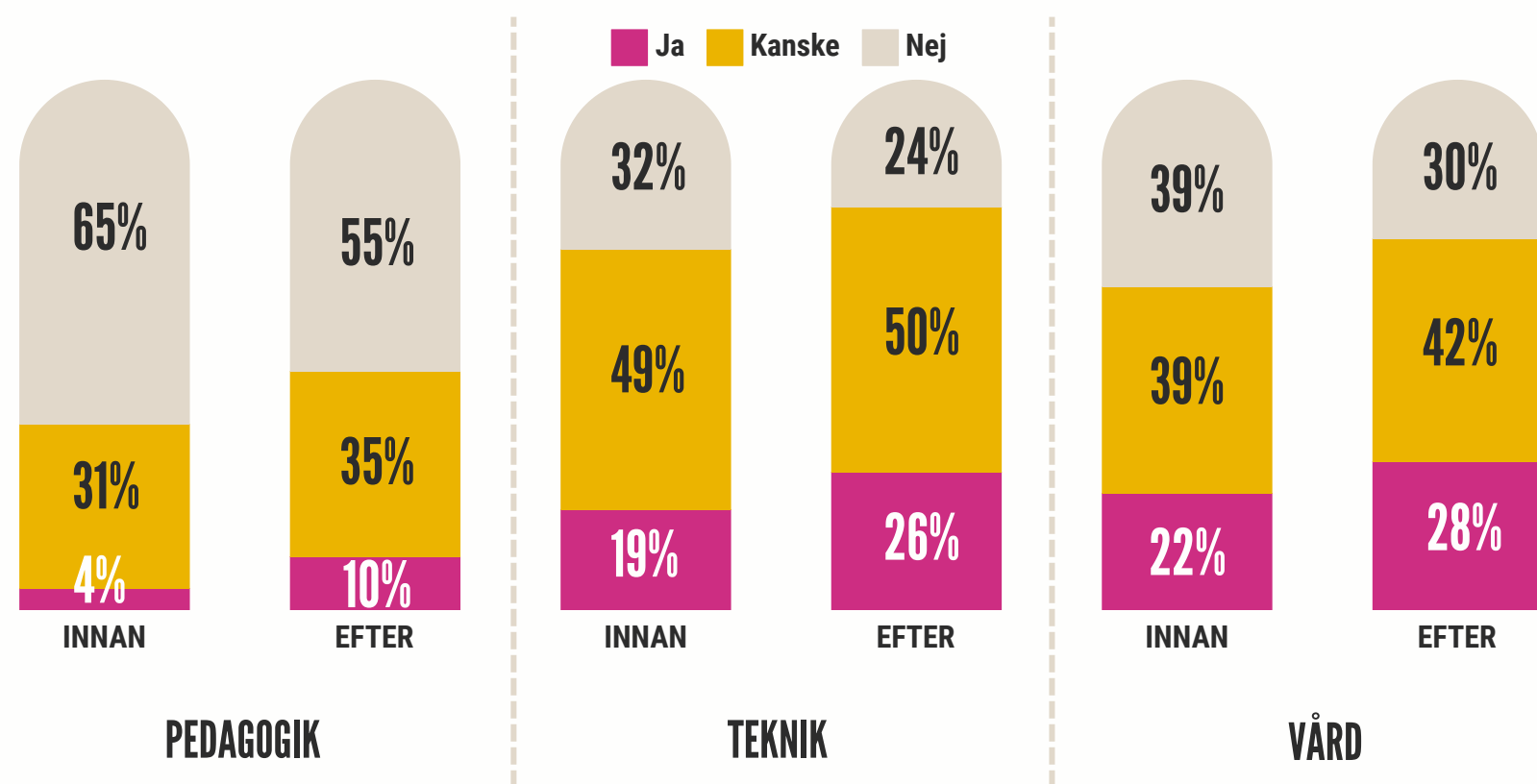
Utöver att titta på hur det ser ut med intresset generellt, för att skapa oss en bild av hur kompetensflödet till dessa branscher kan komma att se ut från målgruppen, undersöktes det om det går att skapa en positiv förändring av skolungdomarnas attityd till, och intresse för, branscher och dess innehåll. Vi valde att undersöka det för tre av Sveriges bristbranscher - Pedagogik, Teknik och Vård & Omsorg.

Arbetsmarknadskunskap har sju fördjupade branschföreläsningar i sin portfölj. Tre av dessa föreläsningar är Pedagogik-, Vård- och Teknikföreläsning vilka syftar till att öka kunskapen om, och motivationen till, respektive bransch. I denna undersökning genomfördes dessa föreläsningar för totalt 1290 skolungdomar i årskurs 8 runt om i Sverige. För att undersöka om ökad kunskap och inspiration kan skapa en attitydförflyttning hos ungdomar mättes deras intresse till respektive bransch först innan föreläsningen och sedan efter föreläsningen.

Ja, man kan öka intresset för en bransch på 60 minuter!

Genom ökad kunskap, motivation och förståelse för branschens innehåll, bredd av yrkesmöjligheter och vad man bidrar till genom en framtida karriär i branschen ökar antalet som kan tänka sig att utbilda sig till, och arbeta inom, Pedagogik, Teknik eller Vård och omsorg med hela 350 ungdomar. 350 potentiella arbetstagare som efter bara 60 minuter har en mer positiv attityd till, och ett ökat intresse av, en bransch som längtar efter dem.

Ungdomarna är tydliga i sina resonemang att de vet vad de **inte** vill jobba med i sitt framtida arbetsliv men de har väldigt svårt att peka ut vad de faktiskt vill sikta mot för yrke och bransch. Därför är det inte konstigt att majoriteten svarar att de inte alls är intresserade av det mesta. Genom att många ungdomar går från ett tydligt Nej till ett Kanske eller till och med ett Ja kan vi slå fast att nyfikenhet har väckts på en mycket kort tid!

Intresse innan, respektive efter, Arbetsmarknadskunskaps branschföreläsning

4/100

kan tänka sig ett pedagogiskt arbete innan branschföreläsning

”

Svarade Nej innan: "Nej för att jag tycker inte att det ser ut att vara roligt."

Svarade Kanske efter: "Nu skulle jag kanske kunna tänka mig att bli lärare det kunde jag inte innan."

Kille åk 8 som tagit del av Arbetsmarknadskunskap Pedagogik

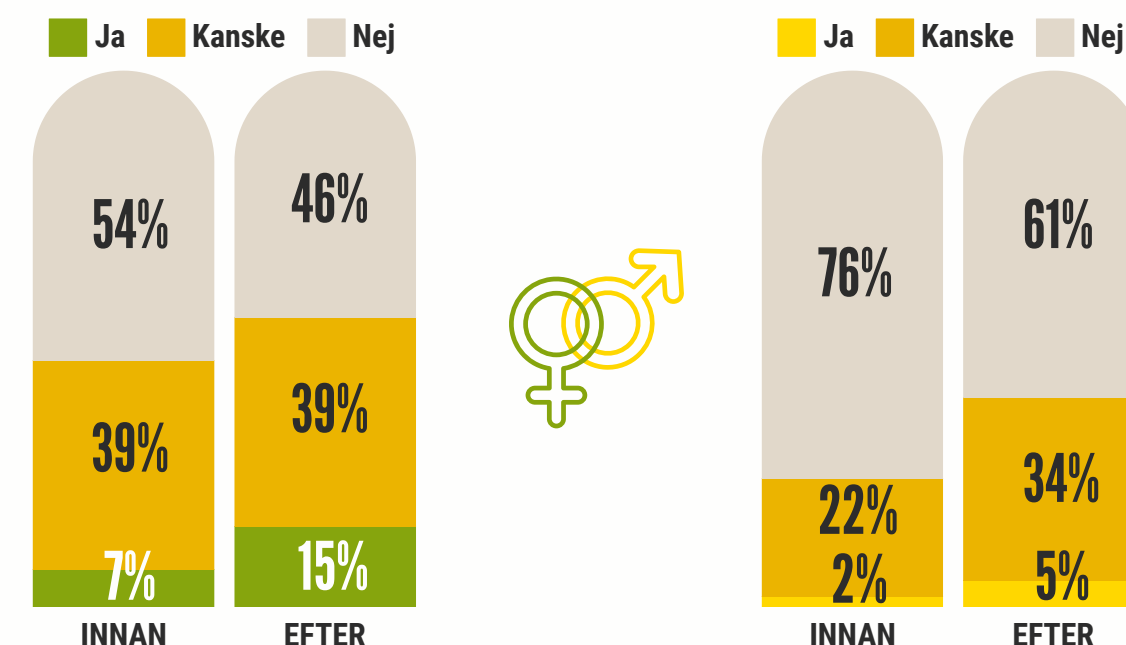
Intresset för Pedagogik

Endast 4% av dagens skolungdomar kan tänka sig ett pedagogiskt yrke (innan branschföreläsning). Bilden av läraryrket formas under skoltiden och ungdomarna tror att de har en fullständig bild av vad läraryrket innebär medan yrket innefattar så mycket mer än det som ungdomarna "ser" från sitt perspektiv medan de är elever.

I Pedagogikföreläsningen utmanas ungdomarna i sina fördomar och föreställningar om de olika pedagogiska yrkena och får en ökad kunskap om olika karriärvägar, yrkenas innehåll och arbetets innebörd. Det är vanligt att ungdomarna blir mer positiva till deras egna lärare efter föreläsningen.

Efter Pedagogikföreläsningen ökar antalet ungdomar som är intresserade av, och som fått en bättre attityd till, branschen med 10%. Det sker alltså en attitydförflyttning på enbart de 60 minuter genom ökad kunskap och inspiration.

Tittar vi på intresset för pedagogikbranschen utifrån kön kan 8% fler tjejer tänka sig ett pedagogiskt yrke efter föreläsningen och den största förflyttningen sker från Nej till Ja. Hela 15% fler killar kan tänka sig ett pedagogiskt yrke efter föreläsningen vilket visar att det ger god effekt att spräcka fördomar om en bransch, speciellt ur ett könsperspektiv då pedagogiska yrken generellt sett är kvinnodominerade.

Intresse för Pedagogik fördelat på kön

Påstående: Jag kan tänka mig att jobba inom branschen
Svarsalternativ: Ja, Nej eller Kanske
Antal svarande: Pedagogik 225 st, Teknik 301 st, Vård 764 st högstadiungdomar

Fråga innan: Om Ja, varför?
 Om Nej, varför inte?
Fråga efter: Har din bild av branschen förändrats?

Påstående: Jag kan tänka mig att jobba inom Pedagogikbranschen
Svarsalternativ: Ja, Nej eller Kanske
Antal svarande: 212 st högstadiungdomar

4/5

Skolungdomar har inget eller ett lågt intresse för teknik innan föreläsningen. En orsak är att ungdomarna inte förstår vad teknik är och innebär.

Intresset för Teknik

Teknikbranschen är intressant för knappt 20% av skolungdomarna. 49% av de svarande är dock nyfikna vilket ger hopp om att med kunskap, inspiration och förebilder finns möjligheten att fler kan bli så intresserade att de faktiskt väljer teknik. Undersökningen visar att en bidragande faktor till att 81% av skolungdomarna har ett ointresse eller lågt intresse för branschen är att ungdomarna inte förstår vad teknik är och/eller innebär. Många av ungdomarna tror att ett jobb inom teknikbranschen innebär ett stillasittande jobb framför en skärm. Dessutom uttrycker de att de inte vet vad en teknikutbildning leder till för yrken eller vad innehållet skulle bli i deras framtida jobb.

I teknikföreläsningen får ungdomarna följa med på en spännande resa in i vad teknik är och kan komma att vara i framtiden, vad teknik betyder för vår levnadsstandard och hur stor variation av yrkesmöjligheter branschen erbjuder.

Totalt ökar intresset för teknik med 8% efter en teknikföreläsning och de allra flesta svarar då ett tydligt Ja. 24% av killarna har redan ett intresse för teknik men efter föreläsningen så är närmare 40% intresserade. Tjejerna är fortsatt reserverade till branschen men det är ändå 13% fler tjejer som är intresserade av, och fått en bättre attityd till, teknik efter teknikföreläsningen.

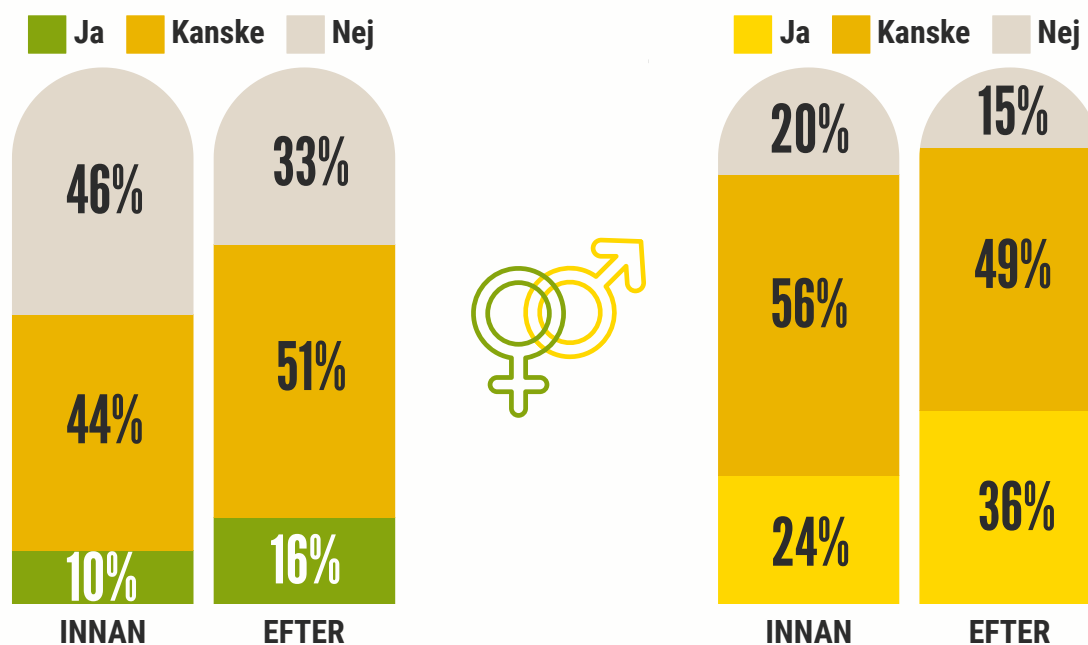

”

Svarade Kanske innan: “Jag svarade kanske på grund utav att jag inte vet riktigt alla yrken som ingår i teknikbranschen och därför svarade jag kanske på den frågan”

Svarade Ja efter: “Jag har fått mer insikt i hur stort och brett teknik är och att alla jobb ungefär har teknik inom sig”

Kille åk 8 som tagit del av Arbetsmarknadskunskap Teknik

Intresse för Teknik fördelat på kön

+13%

Fler killar överväger en framtid i vården efter en riktad insats inom Arbetsmarknadskunskap.

Intresset för Vård & Omsorg

39% av landets skolungdomar ser inte vården som ett alternativ i deras framtid. Lika många är osäkra på om vården är något för dem. Att attrahera kompetens till vårdbranschen betyder att utmana djupt förankrade fördomar och myter om branschen. Alla har vi en uppfattning om vården och majoriteten av de skolungdomar som Arbetsmarknadskunskap möter i klassrummen har dessvärre en negativ uppfattning. Många gånger trots att man själv haft positiva upplevelser i kontakt med vården. Hur går det ihop? Myter om vårdbranschen som verkar svåra att tvätta bort är att karriärmöjligheterna är små, att det finns få yrken att välja mellan och att i princip alla anställda blir utbrända någon gång under arbetslivet.

I Vårdföreläsningen får skolungdomarna uppleva hur myter och fördomar bryts ned i realtid och ersätts av insikter om meningsfullheten, variationen och karriärmöjligheterna. Ungdomarna får syn på yrken de aldrig trodde fanns och förstår alltmer att variationen av yrkesrollerna innebär att alla olika personlighetstyper behövs i branschen.

Totalt ökar antalet ungdomar som är intresserade av Vård & omsorg med 9% efter Vårdföreläsningen. Tjejer har redan ett större intresse än killar men ändå ökar antalet positiva tjejer med 8% efter Vårdföreläsningen. Antalet killar ökar också med 8% men färre killar än tjejer går direkt till Ja från Nej utan väljer Kanske.

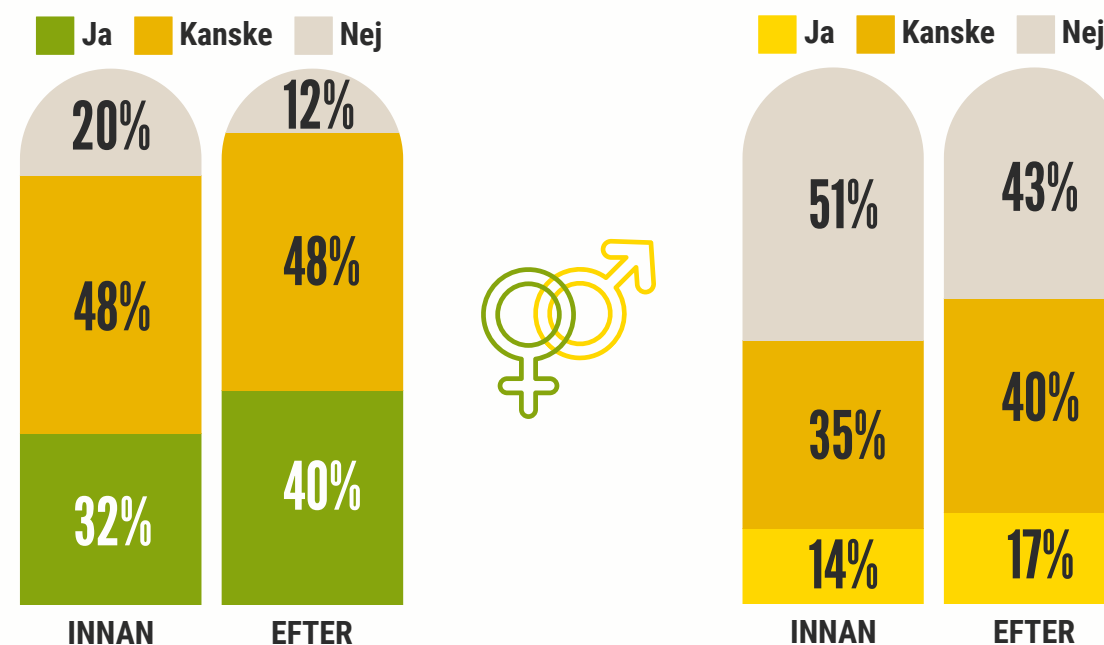
ARBETSMARKNADSKUNSKAP SKAPAR ATTRAKTIONSKRAFT TILL BRANSCHER OCH YRKEN MED KOMPETENSBRIST.

”

Svarade Nej innan: “För att jag redan har bestämt vad jag vill bli och jag är inte intresserad av att jobba inom vården”

Svarade Ja efter: “Ja det har den! Jag har nu märkt att det finns mer jobb än vad jag trodde och det verkar spännande och det har fått mig mer motiverad att kanske sommarjobba med hemtjänst och liknande!”

Kille åk 8 som tagit del av Arbetsmarknadskunskap Vård

Intresse för Vård & Omsorg fördelat på kön

Fråga: Varför kan du du eller varför kan du inte tänka dig att jobba inom teknik?

Påstående: Jag kan tänka mig att jobba inom Teknikbranschen
Svarsalternativ: Ja, Nej eller Kanske
Antal svarande: 273 st högstadiungdomar

Fråga innan: Om Ja, varför? Om Nej, varför inte?
Fråga efter: Har din bild av branschen förändrats?

Påstående: Jag kan tänka mig att jobba inom Vårdbranschen
Svarsalternativ: Ja, Nej eller Kanske
Antal svarande: 563 st högstadiungdomar

Myter om branscher påverkar intresset negativt

Undersökningen visar att det är lägst intresse för Naturvetenskap, Miljö & Renhållning. Många av yrkena inom denna bransch innehåller det ungdomarna söker, nämligen praktiskt arbete, tydliga arbetsuppgifter och att man slipper sälja till, eller serva, människor. Tyvärr uppfattar inte ungdomarna detta utan baserar sin syn på branschen och dess yrken på gamla föreställningar och myter om den. Myter så som att man jobbar med sopor, rör sig nere i kloaker eller studerar grodyngel. Ungdomar idag uttrycker att det är viktigt att ha ett jobb som matchar deras image, att det är viktigt hur andra uppfattar dem. Detta leder till att myterna hindrar dem från att forska vidare om branschen och att de aldrig får insyn och insikt om yrkena Hydrolog, Skrottekniker eller Biokemist och vad dessa yrken innebär. Med kunskap om bredden av yrken och vad yrkespersoner bidrar med till samhället genom sitt arbete spräcker vi myter och snäva synsätt. Dålig insyn i arbetslivet, låg kunskap om branschen och få förebilder bidrar till ett lågt intresse eftersom myterna blir sanningen. Lågt intresse för branscher på grund av mytbildning kan alltså förändras genom ökad kunskap vilket kan tillgodoses genom t.ex. stärkt yrkesvägledning.

Status och synlighet påverkar intresset positivt

Vi ser att skolungdomar har högst intresse för Ekonomi, Finans, Juridik & Personal, Försäljning, Inköp & Marknadsföring, Försvar, Säkerhet & Räddning samt Friskvård, Fritid, Skönhetsvård & Idrott. Ungdomarna har ett högre intresse för dessa branscher på grund av att de anser att de erbjuder goda karriärmöjligheter, en hög lön och hög status. Att tjäna mycket pengar och att ha ett yrke med hög status i samhället blir alltmer påtaglig bland dagens ungdomar. En stor del av ungdomarna drömmer om att bli idrottsproffs och de menar att drömmen i grunden är att bli känd och erkänd. Att intresset är högt för yrken inom Försvar & Säkerhet bland dagens ungdomar är mest troligt en reaktion på att detta synliggjorts under en längre tid på grund av den globala situationen. Att detta synliggörs och pratas om som viktigt i samhället gör att ungdomars uppfattning blir mer positiv eftersom sådant som vi gemensamt tycker är viktigt ökar dess status i samhället. En intressant aspekt är att Försäljning, Inköp & Marknadsföring har ett större intresse hos ungdomarna samtidigt som de svarar att de inte vill att innehållet i deras kommande jobb ska innehålla just försäljning.

**GODA KARRIÄRMÖJLIGHETER
LOCKAR UNGA!**

”

”Jag upplever att det som till stor del styr ungdomarnas gymnasieval är vilka ämnen och intressen de har. Det är både kopplat till vad de intresserar sig av inom skolan och på fritiden, men också inom vilken bransch de ser sig i framtiden. Det är också viktigt att programmet matchar deras image och går i linje med hur de vill uppfattas.”

*Kommunikatör
Arbetsmarknadskunskap*

”

”Jag upplever att skolungdomarna gärna vill ta den väg som är ”bäst” men har svårt att navigera i vilken väg det är. Det enklaste alternativet för dem är därför att göra som alla andra gör, för alla andra kan väl inte ha fel? Därför söker sig många till ekonomiprogrammet eller samhälle, för det är mest populärt.”

*Kommunikatör
Arbetsmarknadskunskap*

”

”Jag upplever att de fortfarande väljer skolor och program baserat på status men även kopplat till deras intressen och fritid.”

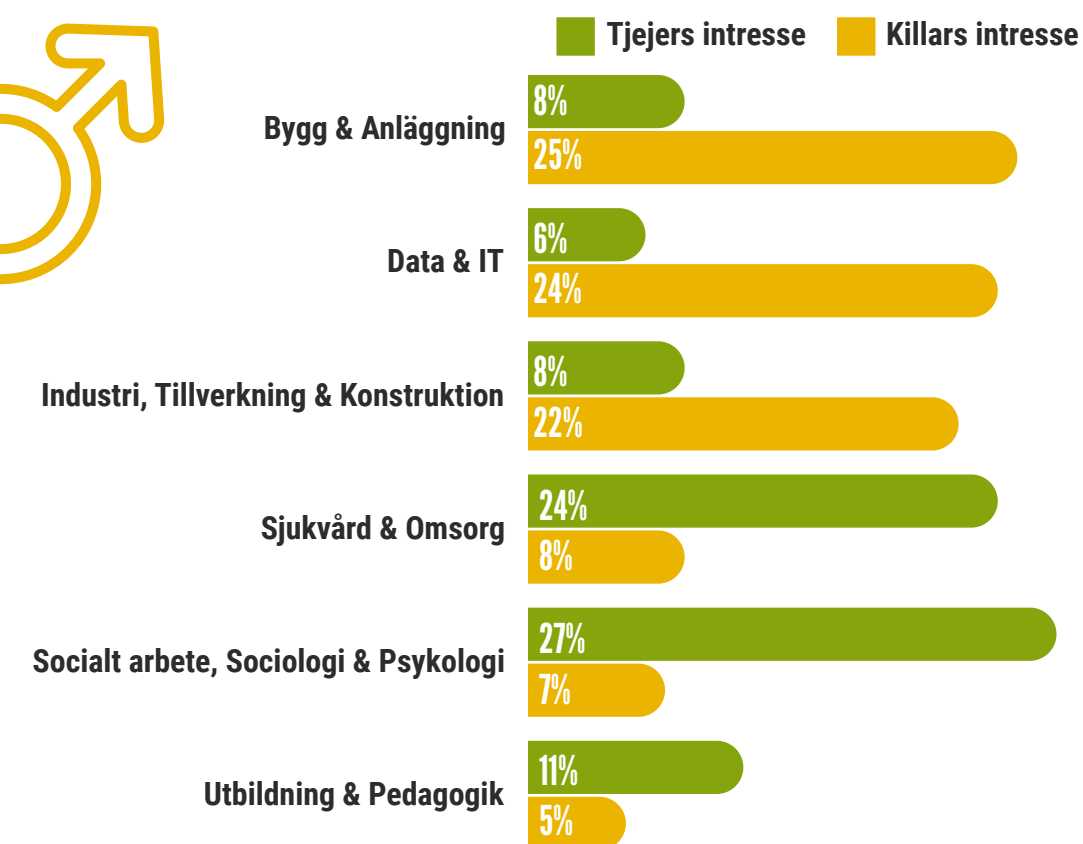
*Kommunikatör
Arbetsmarknadskunskap*

Fråga: Beskriv vad du upplever att skolungdomarna tycker är viktigast kopplat till deras gymnasieval.

Könsnormer kopplat till branscher och yrken är fortsatt traditionella

De branscher som tenderar att vara mansdominerade, såsom Bygg & Anläggning, Data & IT samt Industri, Tillverkning & Konstruktion är också de branscher där killarna påvisar ett högre intresse. I de mer kvinnodominerade branscherna såsom Sjukvård & Omsorg och Socialt arbete och Sociologi & Psykologi, visar tjejer ett klart högre intresse. Branscher där svaren mellan tjejer eller killar är oerhört lika är Ekonomi, Finans, Juridik & Personal och Kommunikation & Media. Detta påvisar att normer kring typiska manliga och kvinnliga jobb lever vidare hos dagens ungdomar. I samtal med ungdomarna framkommer det att de följer strömmen snarare än att reflektera över och utmana normativa mönster i val av bransch och yrke.

Intresse för mans- respektive kvinnodominerade branscher

Fråga: Kan du i framtiden tänka dig att jobba inom följande branscher?
Skala: 1-5, där 1 är "Nej, absolut inte!" och 5 är "Ja, absolut!"
Antal svarande: 14 751 st högstadie- och gymnasieungdomar

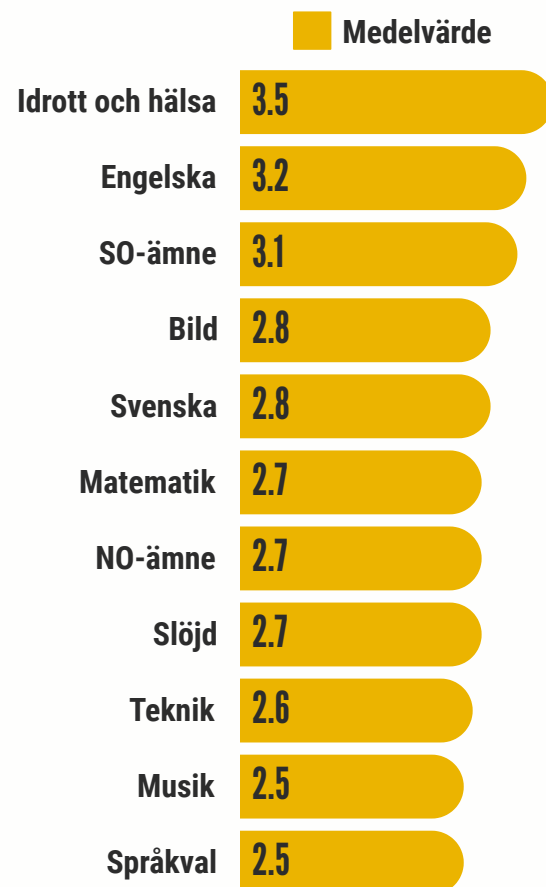
SKOLÄMNINGENAS KOPPLING
TILL JOBBEN ÄR SVAG

Begripliga skolämnena är mer intressanta

Skolämnena Idrott & hälsa, Engelska samt SO-ämnena är mest omtyckta av Sveriges 13-åringar. I samtalen med ungdomarna framkommer det att skolämnena som är lättare att förklara, begripa och sätta in i en kontext också är lättare att tycka om. Ungdomarna menar att de förstår varför de har nytta av att lära sig om till exempel hälsa, vilka religioner som finns, det engelska språket och vilka länder som ingår i Europa. Skolämnena som har ett svagare varför och de ämnen som är svåra att förklara vad dess kunskap ska användas till, upplevs ointressanta. Därtill framkommer det att skolämnena som kräver upprepningar och tålmodighet upplevs som mindre intressanta av skolungdomarna.

Ingen nytta – lågt intresse

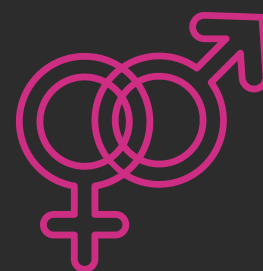
Skolämnena som ungdomarna har lägst intresse för är Musik, Teknik och Språkval (spanska, franska, tyska och svenska som andraspråk). Ungdomarna menar att de har svårt att förstå hur kunskapen från dessa ämnen ska användas i framtiden. Till exempel förstår de inte vilka kunskaper från musiklektionerna som de kan ha nytta av om de till exempel siktar mot att bli veterinär eller varför man behöver kunna tyska när man klarar sig på engelskan. Vi vet dessutom att unga idag är väldigt duktiga på engelska och de själva tror att det räcker för att kommunicera med sin omvärld. Vad gäller teknik kan vi se att unga inte ser nytta av själva ämnet teknik eftersom innehållet i tekniklektionerna har för svag korrelation till deras egen uppfattning om vad teknik ska vara och innebära. Ungdomarna upplever alltså att motivation till lärande påverkas av förståelsen för hur kunskapen kan användas längre fram i livet.

Intresse för skolämnena

Ungdomar upplever att motivation till lärande påverkas av förståelsen för hur kunskapen kan användas längre fram i livet.

Vid en jämförelse av kön kommer skolämnet Teknik på fjärde plats för killar medan tjejerna ger teknik det absolut lägsta medelvärdet.

Fråga: Hur intresserad är du av dessa skolämnena?
Skala: 1-5, där 1 är "Inte alls intresserad!" och 5 är "Jätteintresserad!"
Antal svarande: 4 831 st skolungdomar i årskurs 6 och 7

Fördomar och okunskap orsakar lågt intresse för teknik - speciellt hos tjejer

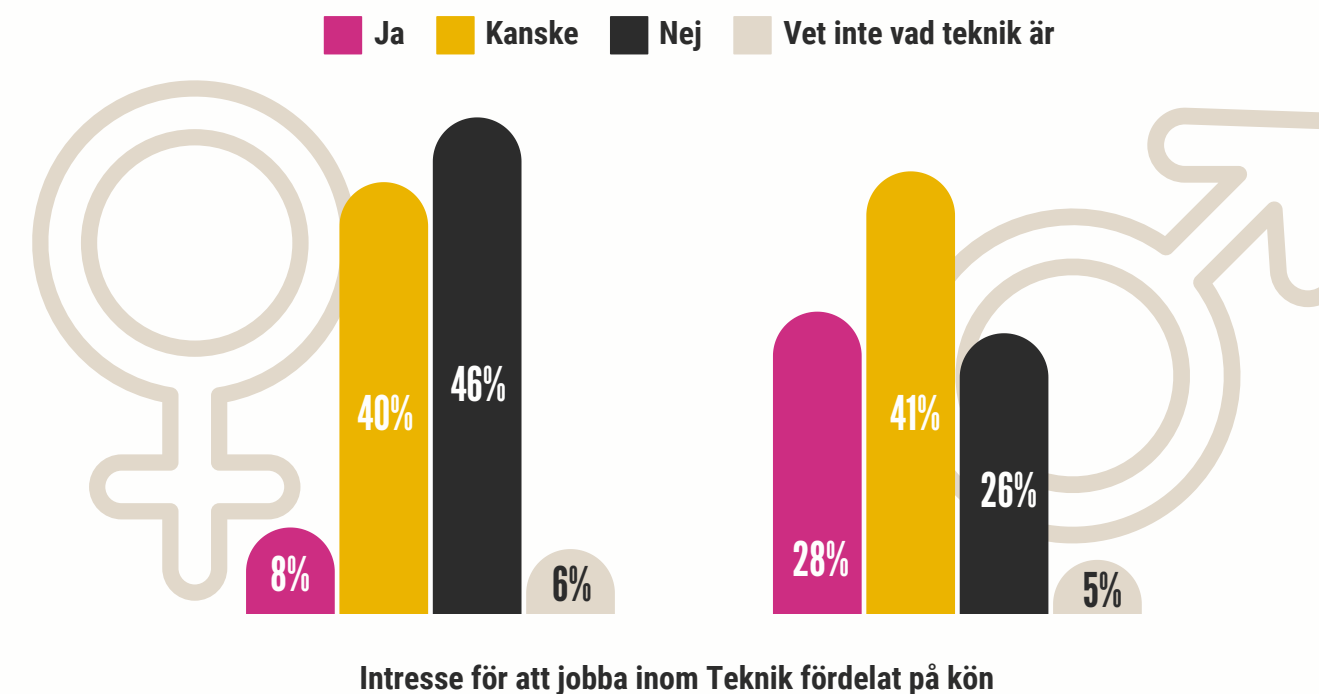
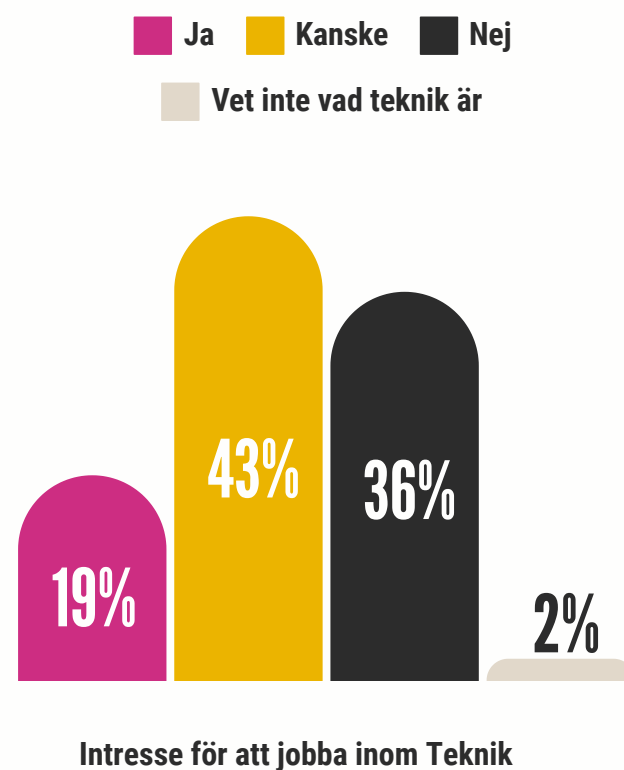
81% av dagens skolungdomar har inget eller ett lågt intresse av att jobba med teknik i framtiden. Orsakerna till detta ointresse kan vara att många säger sig inte veta vad teknik är och/eller inte vet vad ett jobb inom teknik innebär. Dessutom uttrycker skolungdomarna att de har dålig koll på vilka yrken en teknisk utbildning leder till eller vad man kommer att jobba med efter examen. Vanliga fördomar och feluppfattningar som framkommer är att teknik inte är kreativt, att teknik är för komplicerat, att teknik bara är för ensamvargar samt att teknik inte är samhällsbyggande. Därtill är det många skolungdomar som inte kan se kopplingen mellan skolämnet teknik och tekniska yrken och karriärmöjligheter. Bidrar innehållet i skolämnet teknik till att branschen blir mindre attraktiv? Och förstärker vi fördomarna om teknik genom sättet vi beskriver ämnet och branschen generellt?

Skolämnet Teknik får näst lägst medelvärde hos skolungdomarna i undersökningen och vid en jämförelse mellan könen kommer teknik på fjärde plats för killar medan tjejerna ger teknik det absolut lägsta medelvärdet. Bland skolungdomarna är det 19% som svarat Ja på frågan om de är intresserade av att jobba med teknik och av tjejerna är det enbart 8% varav nästan alla av de tjejerna uttrycker att de inte ens vet vad teknik är. Detta kan vara en bidragande orsak till att tjejer i låg utsträckning väljer gymnasieutbildning med teknikinriktning. Det är dock viktigt att inte befästa bilden av att tjejer som ointresserade, genom att rikta insatser mot enbart tjejer, utan snarare justera teknikundervisningen och attraktionsinsatser generellt och fokusera på **alla** ungdomar, tidigare och utan skillnad på kön.

”

“Många har uppfattningen om att man inom teknik arbetar helt ensam med maskiner eller datorer och inte träffar andra människor, att man ska vara lite osocial och nördig för att passa in i de yrkena.”

Kommunikatör
Arbetsmarknadskunskap

Fråga: Kan du tänka dig att jobba inom teknik?
Svarsalternativ: Ja, Nej, Kanske eller Vet inte vad teknik är
Antal svarande: 4 831 st skolungdomar i årskurs 6 och 7

Fråga: Vilka är de vanligaste orsakerna, fördomarna och attityderna du möter kopplat till teknikintresse?

Fråga: Kan du tänka dig att jobba inom teknik?
Svarsalternativ: Ja, Nej, Kanske eller Vet inte vad teknik är
Antal svarande: 4 525 st skolungdomar i årskurs 6 och 7

**TJEJER SVARAR PÅ FRÅGAN
KAN DU TÄNKA DIG ATT JOBBA
INOM TEKNIK? MOTIVERA.**

”

“Jag vill kunna jobba med något som gör större avtryck på samhället. Jag vill uppfinna ny teknologi som kan hjälpa mänskligheten att ta sig framåt.”

Tjej åk 7, svarar Ja

”

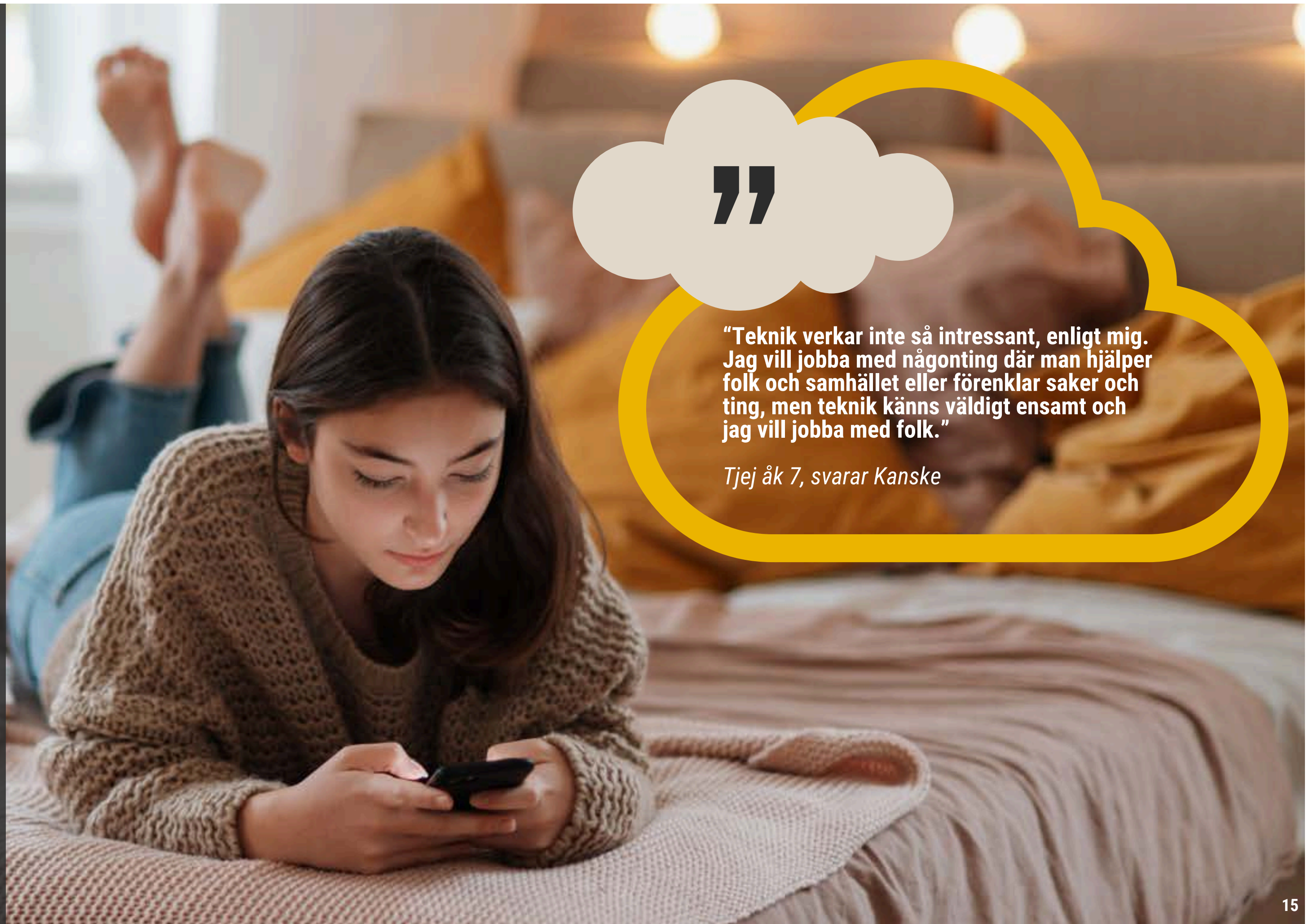
“Min mamma jobbar som ingenjör och det ser ganska roligt ut. Prata möten, åka utomlands. Så det verkar roligt.”

Tjej åk 7, svarar Kanske

”

“För det är läskigt.”

Tjej åk 7, svarar Nej

”

“Teknik verkar inte så intressant, enligt mig. Jag vill jobba med någonting där man hjälper folk och samhället eller förenklar saker och ting, men teknik känns väldigt ensamt och jag vill jobba med folk.”

Tjej åk 7, svarar Kanske

VARFÖR SKOLUNGDOMAR VÄLJER SOM DE GÖR

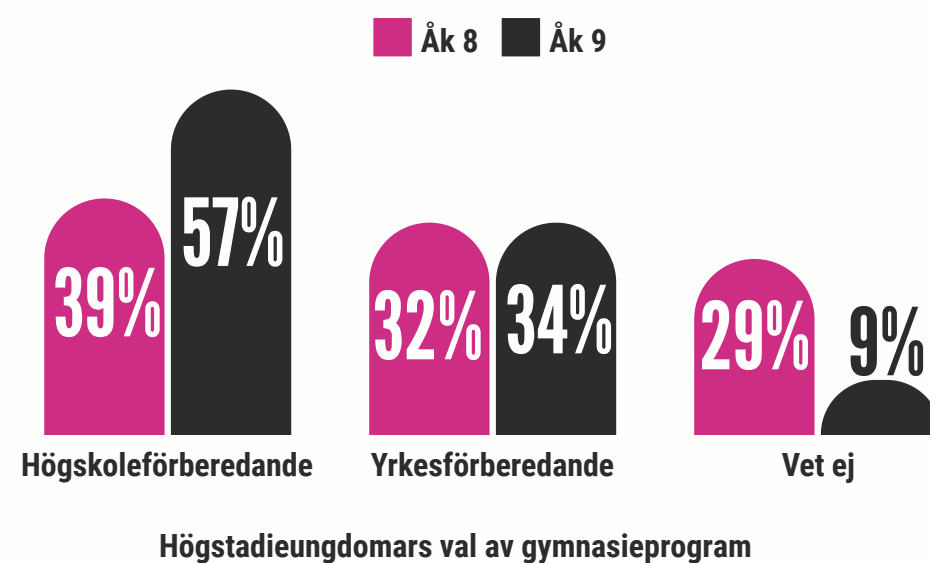
Många ungdomar skjuter upp sitt val av framtida yrke

På frågan "Vilken typ av gymnasieprogram tror du att du kommer välja?" är det en större andel av ungdomarna i årskurs 8 som är osäkra på vad de ska välja för programtyp* gentemot andelen osäkra ungdomar i årskurs 9. Mellan årskurs 8 och 9 ökar andelen ungdomar som tror att de kommer att välja ett högskoleförberedande program med knappt 20%. Majoriteten av de ungdomar som inte visste vilken programtyp de skulle välja när de gick i årskurs 8 har förflyttats till att de ska välja ett högskoleförberedande program i årskurs 9.

I samtalen med ungdomarna framkommer det att om man är osäker och inte riktigt förstår vad utbildningen ska leda till så skjuter man upp sitt val genom att inte välja något specifikt, utan i stället välja "brett". Ungdomarna menar att ett "brett" program håller alla dörrar öppna för att kunna välja vilken utbildning man vill, eller sikta mot de flesta yrken, efter gymnasiet. En vanlig myt är att Samhällsprogrammet är det bredaste programmet medan det i realiteten är Natur- eller Teknikprogrammen som är bredast.

Det finns en tydlig uppdelning mellan de som går ett högskoleförberedande program och ett yrkesförberedande program vad gäller deras plan om framtid. De som går ett högskoleförberedande program har en mycket mer otydlig plan för sin framtid efter studenten än de gymnasieelever som går ett yrkesförberedande program. Ekonomiprogrammet är just nu det mest valda programmet av Sveriges skolungdomar. Är det så att många unga väljer ett högskoleförberedande program för att skjuta fram sitt val?

”

“Tydligt att många på högskoleprogrammen inte har en plan utan att de har valt brett. På yrkesprogrammen finns ofta en tydligare plan, men även de som "bara hamnade där.”

Kommunikatör
Arbetsmarknadskunskap

91%

Av skolungdomar i åk 9 vet vilken programtyp* de ska välja.

*Programtyp: Sveriges gymnasieskola har två programtyper, Högskoleförberedande program och yrkesförberedande program

Fråga: Vilken typ av gymnasieprogram tror du att du kommer välja?
Svarsalternativ: Högskoleförberedande program, Yrkesprogram eller Vet ej
Antal svarande: 3 436 st högstadiungdomar

**UNGA VÄLJER BORT YRKESFÖRBEREDANDE PROGRAM
I TRON OM ATT DET LEDER TILL EN OSÄKER FRAMTID.**

”

“För att jag vet inte vad jag vill bli så jag kommer att välja ett program som jag sen kan plugga vidare på.”

Tjej åk 8 som tänker välja ett högskoleförberedande program

”

“Jag vet inte riktigt vad jag vill göra efter så jag vill ha en bred utbildning efter gymnasiet så det är enklare att välja.”

Kille åk 9 som tänker välja ett högskoleförberedande program

Ungdomar har koll på vad gymnasieutbildningarna innebär...

Vi har två programtyper på Sveriges gymnasieskolor och ungdomarna är överens om att den ena förbereder för vidare studier och den andra för att börja jobba efter gymnasiet. 29% av ungdomarna i årskurs 8 har ingen aning om de ska välja ett högskoleförberedande eller yrkesförberedande program på gymnasiet. I årskurs 9 är det 9% som fortfarande inte vet vad de ska välja för programform. Skolungdomar i årskurs 9, som ämnar välja ett yrkesförberedande program, planerar i högre utsträckning att jobba direkt efter studenten, än de skolungdomar i årskurs 8 som ämnar välja ett yrkesförberedande program. Det tyder på att studievägledningen når fram till skolungdomarna och att den intensifierade vägledningen i årskurs 9 inför gymnasieval markant ökar ungdomarnas kunskap och förmåga att göra ett välgrundat val av programtyp.

...men dålig koll på vad utbildningarna leder till på arbetsmarknaden

De skolungdomar som *inte* vet vilken programtyp de ska välja, anser att det viktigaste i valet av gymnasieutbildning är att programmet har något med deras intresse eller hobby att göra. De väljer gymnasieprogram utifrån sådant som de känner till och som är mest begripligt för dem här och nu, såsom kopplingen mellan deras intressen (det de tycker är kul) och det de kan tänka sig att studera. Det visar på att fokus ligger på utbildningen i sig, inte vad utbildningen ska leda till efter studenten. Detta indikerar på en avsaknad av tillräcklig kunskap om vad utbildningarna leder till på framtidens arbetsmarknad samt vad yrkena innehåller.

De yrkesförberedande programmen är minst populära hos ungdomarna. De menar att denna form av utbildning leder till en osäker framtid, sämre lön i det framtida yrkeslivet och att man får sämre förutsättningar att klättra på karriärstegen. Många ungdomar uttrycker att det är slöseri att välja ett yrkesförberedande program om de har betygen för att komma in på ett högskoleförberedande program.

Utöver att detta visar på vilken status ungdomarna tillskriver respektive programtyp så indikerar det på att ungdomarna har en snäv uppfattning om vad yrkesförberedande program leder till efter studenten eftersom det inte stämmer med verkligheten. Enligt organisationen Svenskt näringsliv genererar yrkesförberedande program fler jobb jämfört med högskoleförberedande program, såväl ett som fem år efter avslutade studier.

De ungdomar som väljer ett yrkesförberedande program gör det för att de vill ha fler praktiska moment i utbildningen, få jobba mer praktiskt i yrkeslivet och för att få ett jobb direkt efter studenten. Dessa ungdomar tenderar att ha bredare kunskap om möjligheterna på arbetsmarknaden och vilka yrken utbildningarna leder till. Det indikerar att ökad kunskap om, och en breddad bild av, arbetsmarknaden kan motivera fler att välja ett yrkesförberedande program på gymnasiet.

Majoriteten av Sveriges ungdomar väljer ett högskoleförberedande program idag och de uttrycker att de gör detta för att ett högskoleförberedande program, oavsett inriktning, leder till yrken som har högre status, bättre lön och större möjligheter till jobb i framtiden. Flera inriktningar ger möjligheten till att landa i ett yrke som ger hög lön, har en hög status i vårt samhälle och som är attraktivt av arbetsgivare men inte *alla* inriktningar. Det innebär att många ungdomar går i tron om att alla högskoleförberedande program leder till yrkesmöjligheter med hög status och hög lön vilket alltså inte alltid stämmer. Det tyder på att yrkesvägledningen behöver förstärkas i svensk skola för att minska risken för ungdomarna att välja utbildning kortsiktigt, på fel grunder och med fel ställda förväntningar på tiden efter utbildningens slut.

Det är tydligt att ungdomarna formar sin uppfattning av yrken och branscher utifrån deras kunskap om vad programtyperna leder till på framtidens arbetsmarknad. Ungdomarnas kunskapsbrist kring bredden av yrken som finns, innehållet i yrkena och hur arbetsmarknaden fungerar, leder till att de redan i 14-15 års åldern väljer bort utbildningar utifrån snäva och ofta felaktiga uppfattningar.

Fråga: Vad är anledningen till varför du inte skulle välja ett Yrkesförberedande program eller ett högskoleförberedande program?

CITAT FRÅN UNGDOMAR SOM VÄLJER BORT YRKESFÖRBEREDANDE PROGRAM

”

“För när man går högskola så får man mer chanser på vissa jobb som man inte skulle kunna få på ett Yrkesförberedande program, för när man går Yrkesförberedande program så är man "limited" till alla jobb som bara finns där.”

Kille åk 8

“Om man väljer Yrkesförberedande program och ej pluggar vidare är det svårt att höja sin lön och måste få erfarenhet istället för utbildning. Medans högskola programmen ger dig en utbildning och en bättre lön direkt.”

Kille åk 9

“Jag vill ha ett jobb som har hög status och gör skillnad i samhället.”

Tjej åk 9

CITAT FRÅN KOMMUNIKATÖRER INOM ARBETSMARKNADSKUNSKAP

”

En attityd som framkommer är att många elever inte vill gå ett yrkesprogram eftersom de ser det som ett slöseri om de har fått höga betyg i grundskolan. Detta beror på att yrkesprogram ofta har lägre intagningspoäng. Eleverna fokuserar alltså mer på att de inte vill "ha pluggat i onödan" än att se helheten och förstår värdet och möjligheterna med både vad yrkesprogram och högskoleförberedande program kan ge för just deras resa.”

Kommunikatör Arbetsmarknadskunskap

“Yrkesprogram väljer man om man har ett speciellt intresse eller inte har betygen för att läsa högskoleförberedande.”

Kommunikatör Arbetsmarknadskunskap

CITAT FRÅN UNGDOMAR SOM VÄLJER BORT HÖGSKOLEFÖRBEREDANDE PROGRAM

”

“Jag ska gå vård och omsorg. Jag tar studenten som utbildad undersköterska och kan komma ut i arbetslivet direkt. Gymnasieutbildningen innehåller 15 veckors prao, så man får testa på arbetet också.”

Tjej åk 9

“För att jag tror att man får större chans att bli högt uppsatt på en arbetsplats om man börjar jobba tidigare och man får mer tid att bygga ett eget företag istället för att plugga.”

Kille åk 8

“För att jag inte behöver plugga vidare och börjar tjäna pengar efter studenten.”

Kille åk 8

Frågeställning: Vad är anledningen till varför du inte skulle välja ett Yrkesförberedande program eller ett högskoleförberedande program?

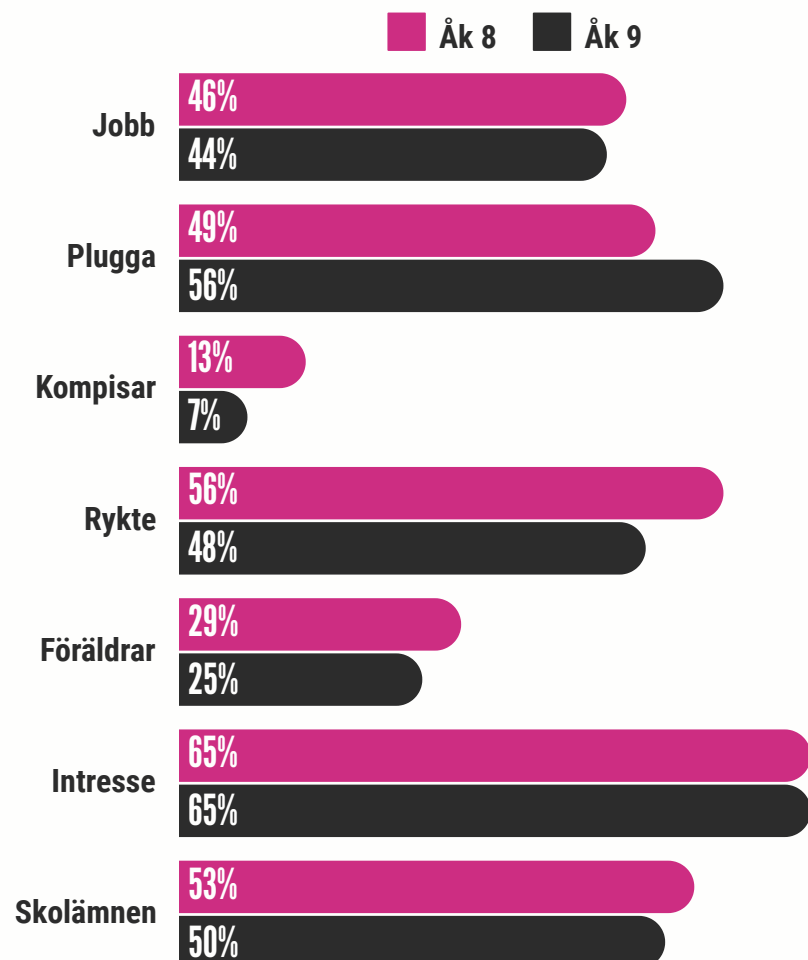
Frågeställning: Vilken attityd upplever du finns gentemot yrkesprogram vs högskoleförberedande program?

Skolans rykte och ungdomarnas intressen är viktigast i gymnasievalet

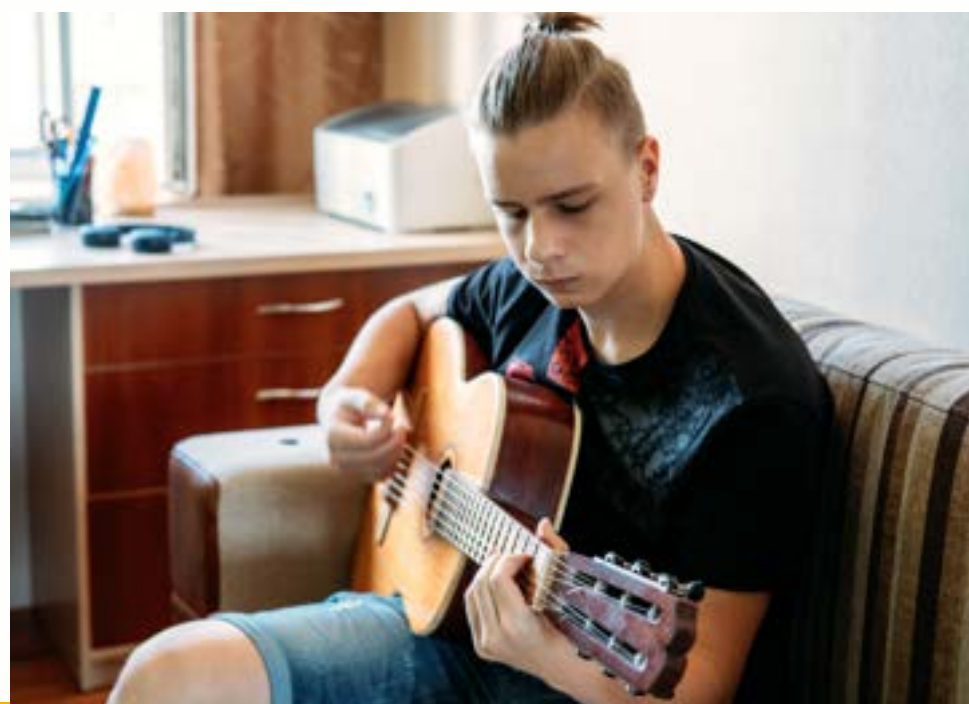
Hälften av skolungdomarna uttrycker att det är viktigt att skolan och programmet de väljer har ett bra rykte. De ungdomar som väljer yrkesförberedande program tycker att skolans rykte är viktigare än de ungdomar som väljer högskoleförberedande program.

Över hälften av ungdomarna anser att deras val påverkas av att de ska kunna plugga vidare efter studenten och detta blir viktigare ju närmare valet de kommer. Ungdomarna anser att deras fritidsintressen och vilka skolämnena de är bra på och/eller tycker är roliga är mycket viktiga i deras val av gymnasieutbildning.

Tjejers viktigaste faktorer i valet av gymnasieutbildning är att programmet har en koppling till deras fritidsintressen, att de kan plugga vidare efter programmet, att skolans rykte är bra och att de får läsa skolämnena som de tycker är kul. Killars viktigaste faktorer i valet av gymnasieutbildning är att programmet har en koppling till deras fritidsintressen, att skolans rykte är bra och att de kan jobba direkt efter studenten. En uppfattning vuxna ofta har är att ungdomar tenderar att välja som sina kompisar men det visar sig att såväl killar som tjejer, i både årskurs 8 och 9, tycker att kompisar har lägst påverkan när det kommer till deras gymnasieval.

Ungdomars skattning av vad som är viktigast vid gymnasievalet

Kompisars val och åsikter har lägst påverkan när det kommer till skolungdomars gymnasieval.

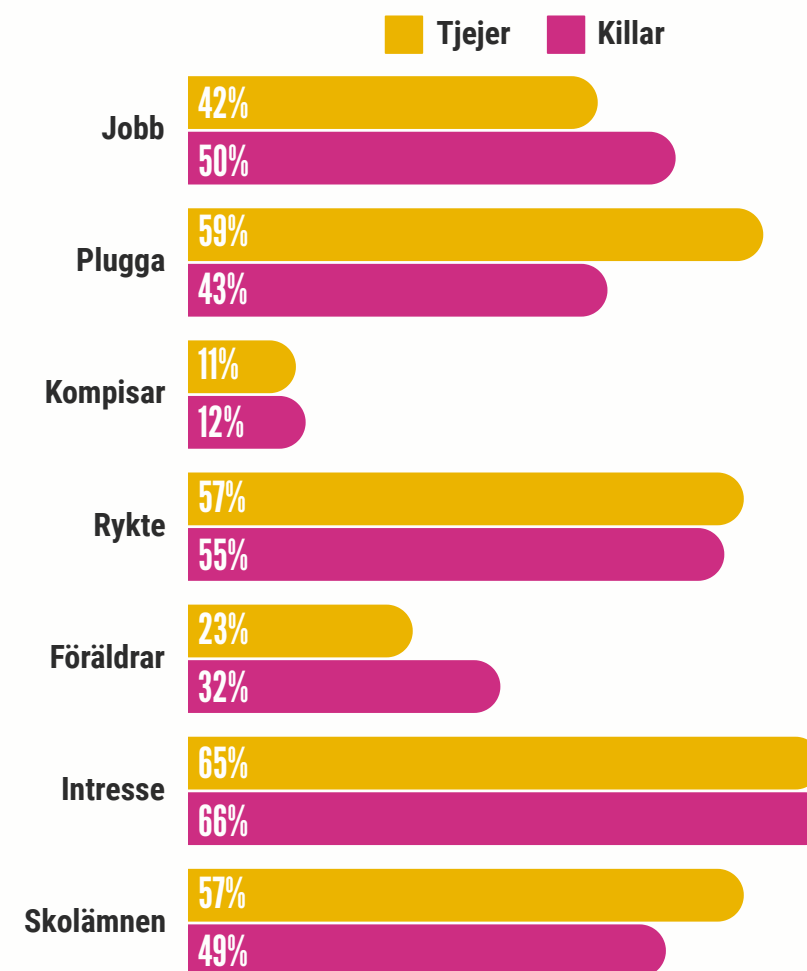
65%

Av ungdomar i åk 8 respektive åk 9 tycker att deras intresse är viktigast i gymnasievalet.

Killar bryr sig mer än tjejer om kompisars och föräldrars åsikter

Att göra sina vårdnadshavare nöjda är viktigare för killar än för tjejer och det gäller framför allt de ungdomar som har svårt att välja programtyp. Killar som ska gå/går ett högskoleförberedande program uttrycker i större utsträckning att de gjorde sitt gymnasieval utifrån att deras vårdnadshavare skulle bli nöjda vilket kan betyda att vuxna har en sämre bild av yrkesförberedande program. Killar tycker också att det är viktigare att gå tillsammans med sina kompisar än vad tjejer gör, framför allt de killar som vill gå/går ett yrkesförberedande program.

Ungdomars skattning av vad som är viktigast vid gymnasievalet fördelat på kön

ARBETSMARKNADSKUNSKAP
INSPIRERAR OCH MOTIVERAR
CA 70 000 ELEVER RUNT OM
I SVERIGE VARJE ÅR,
TILL ATT GÖRA GENOMTÄNKTA
STUDIE- OCH YRKESVAL.

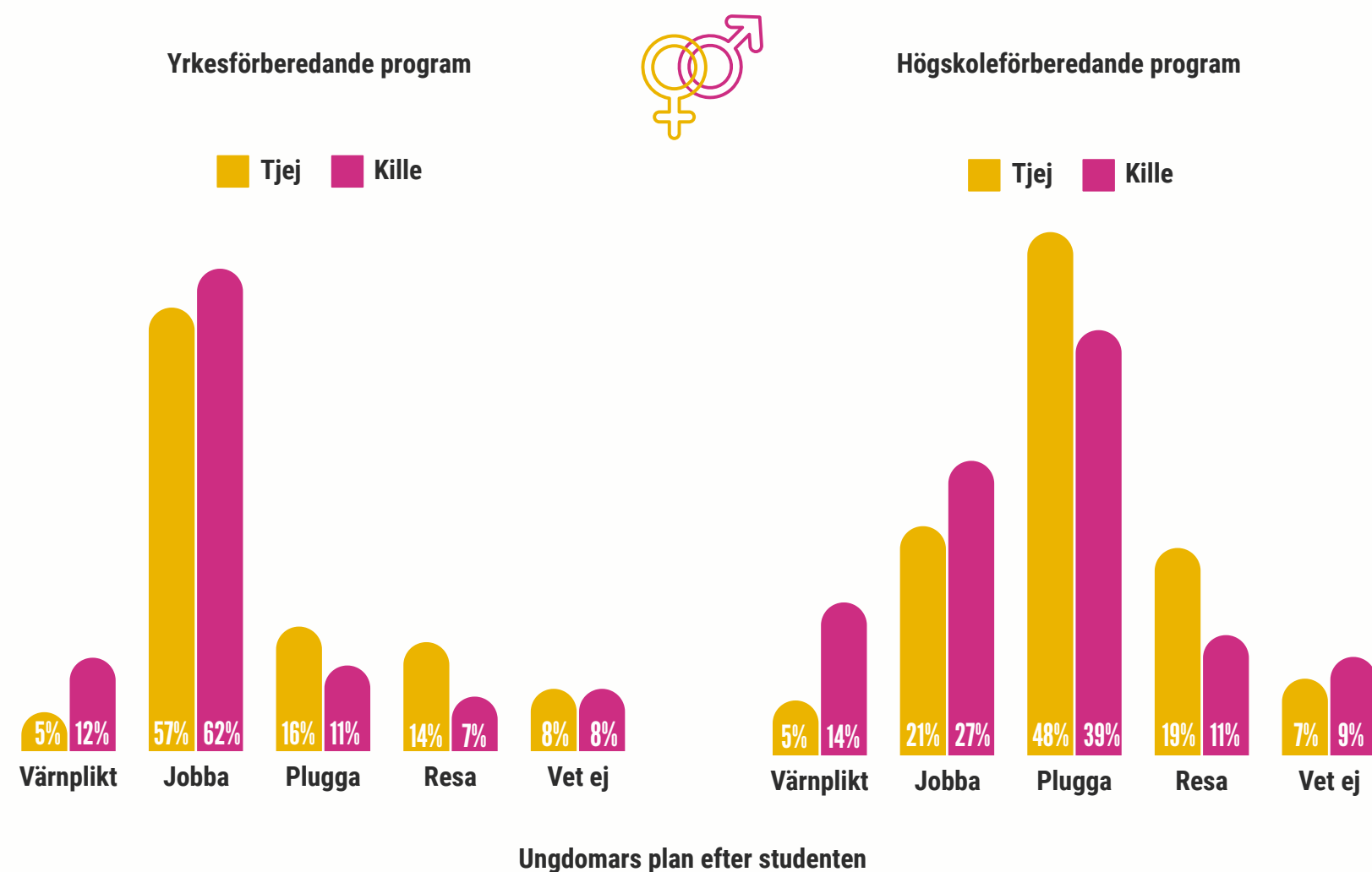
Fråga: Vad tror du kommer vara viktigt för dig i ditt gymnasieval?
Skala: 1-5, där 1 är "Inte alls viktigt!" och 5 är "Jätteviktigt!"
Antal svarande: 3 436 st högstadieungdomar

Fråga: Vad tror du kommer vara viktigt för dig i ditt gymnasieval?
Skala: 1-5, där 1 är "Inte alls viktigt!" och 5 är "Jätteviktigt!"
Antal svarande: 3 101 st högstadieungdomar

Tjejer är mer intresserade än killar av att plugga vidare

Oavsett om ungdomarna vill gå/går ett yrkesförberedande eller ett högskoleförberedande program värderar tjejerna möjligheten att studera vidare efter studenten högre än killarna. Cirka hälften av tjejerna som vill gå/går ett högskoleförberedande program vill påbörja en eftergymnasial utbildning direkt efter studenten medan två av fem vill ut och resa eller jobba. Killarna som går ett högskoleförberedande program vill i lägre utsträckning plugga och resa direkt efter studenten och i högre utsträckning jobba, i jämförelse med tjejerna.

Intressant är också att killar får en mer positiv attityd till yrkesförberedande program inför gymnasievalet än tjejer vilket kan bero på att tjejer siktar mot eftergymnasial utbildning i högre utsträckning än killar. Som vi nämnt tidigare säger ungdomarna att om de har betygen för att komma in på ett högskoleförberedande program vill de inte "slösa bort" betygen genom att välja ett yrkesförberedande program. Kanske kan tjejers benägenhet att välja ett yrkesförberedande program öka framöver genom att den programformen numera innefattar grundläggande behörighet till vidare studier.

Yrkesförberedande gymnasieprogram ger numera grundläggande behörighet till vidare studier. Många av de som går yrkesförberedande program är intresserade av vidare studier, speciellt tjejerna.

Fråga: Vad vill du helst göra de närmaste tre åren efter studenten?

Svarsalternativ: Jag vill studera vidare, Jag vill jobba, Jag vill göra värnplikten/lumpen, Jag vill ut och resa en längre tid eller Jag vet inte vad jag vill göra

Antal svarande: 3 212 st gymnasieungdomar

SAMMANFATTNING

SAMMANFATTNING

Ungdomars drömyrken matchar kompetensbehoven men de har låg kunskap om branschens innehåll

Det innehåll som dagens skolungdomar önskar och eftersträvar i sitt framtida arbetsliv kan tillgodoses i yrken där samhället idag har stor kompetensbrist. Dessvärre siktar Sveriges ungdomar i mycket låg utsträckning mot ett yrke som har kompetensbrist. Ungdomar vill ha kreativitet, utveckling och variation i sitt framtida jobb men de har svårt att beskriva vilka yrken som kan tillgodose detta. Det tyder på att ungdomarna har dålig insyn i arbetslivet.

Ungdomar ser inte en framtid i branscher med kompetensbrist

Många ungdomar upplever att det är svårt att visualisera vilka möjligheter det finns på den svenska arbetsmarknaden, speciellt i vissa branscher.

Endast 4% av dagens skolungdomar kan tänka sig ett pedagogiskt yrke, 81% av skolungdomarna har ett lågt intresse för teknik och 39% av landets skolungdomar ser inte vården som ett alternativ alls.

Bidragande orsaker till lågt intresse kan vara att ungas attityder påverkas av myter, fördomar och hur branscher synliggörs. Ungdomarna menar att de själva skapar sina uppfattningar utan så mycket hjälp från vuxenvärlden. En annan förklaring kan vara att skolämnenas innehåll och undervisningens upplägg påverkar ungdomars syn på yrken. Många skolungdomar menar till exempel att de inte kan se kopplingen mellan skolämnet teknik och tekniska yrken.

Ökad kunskap och inspiration leder till ökat intresse

Genom riktade insatser visar undersökningen att det går att göra tydliga attitydförflyttningar hos ungdomar på kort tid. Efter Arbetsmarknadskunskaps branschföreläsningar ökar antalet ungdomar som är intresserade av, och som fått en bättre attityd till, respektive bransch. Ett exempel är att 10% fler ungdomar kan tänka sig ett pedagogiskt yrke efter Pedagogik-föreläsningen.

Ungdomar väljer gymnasieprogram på för lösa grunder

Majoriteten av de ungdomar som **inte** vet vilken programtyp de ska välja när de går i årskurs 8 väljer ett högskoleförberedande program när de går i årskurs 9. Ungdomar som är osäkra och inte riktigt förstår vad utbildningen leder till tenderar att skjuta upp sitt val genom att välja ett program som de uppfattar som "brett". Några av de högskoleförberedande programmen uppfattas hålla alla dörrar öppna för framtiden både hos ungdomarna och deras föräldrar. Väljer många ungdomar ett högskoleförberedande program för att slippa välja här och nu?

De flesta ungdomarna har koll på utbildningar men dålig koll på vad de leder till

Den intensifierade studievägledningen i årskurs 9 inför gymnasievalet når fram till ungdomarna. De flesta har väldigt bra koll på skillnaden mellan högskole- och yrkesförberedande program på gymnasiet. Däremot har de dålig koll på relationen mellan respektive utbildningsform och vilka möjligheterna på arbetsmarknaden som utbildningen ger. Många ungdomar uttrycker till exempel att det är slöseri att välja ett yrkesförberedande program om de har betygen för att komma in på ett högskoleförberedande program och att yrkesförberedande program leder till en osäker framtid med sämre lön och sämre karriärmöjligheter. Med för låg kunskap om vad utbildningarna leder till påverkas deras gymnasieval istället av faktorer som; vilket rykte skolan har, vad föräldrarna tycker och hur kompisarna väljer.

Glappet mellan skola och arbetsliv påverkar ungdomars gymnasieval

En övergripande anledning till det låga intresse för branscher är glappet mellan arbetsmarknaden och skolan. Ungdomarna upplever att de har dålig insyn i, och får få förebilder från, det verkliga arbetslivet. Yrkesvägledningen behöver mest troligt förstärkas för att minska glappet mellan skola och arbetsliv.

MÅLGRUPP

Skolungdomar i det reguljära utbildningssystemet i Sverige, från årskurs 6 i grundskolan till år 3 på gymnasiet.

ANTAL

- 28 943 skolungdomar via enkät i samband med fysiskt möte med Arbetsmarknadskunskap
- 27 878 skolungdomar via dittycke.se

DATAINSAMLING

I samband med fysiska lektioner i Arbetsmarknadskunskap har undersökningen besvarats av skolungdomar via en enkät samt via dittycke.se.

Dittycke.se är ett digitalt verktyg som utvecklats för att stärka de insatser som genomförs inom konceptet Arbetsmarknadskunskap. Dittycke.se används i mötet med målgruppen som fyller i sitt födelseår, vilket innebär att data kan avgränsas till vald målgrupp.

Datainsamlingsperiod för undersökningen var mellan april 2023 till juni 2024.

OM RAPPORTEN

OM RAPPORTEN

Rapportens metod och målgrupp

Undersökningen har använt sig av två metoder för datainsamling.

Data från enkät

I samband med fysiska lektioner i Arbetsmarknadskunskap har frågor ställts till skolungdomar i årskurserna 6, 7, 8, 9 i grundskolan samt årskurserna 1, 2, 3 på gymnasiet med hjälp av enkät på skolor i Västerbotten, Västernorrland, Jämtland/Härjedalen, Dalarna/Sandviken, Värmland/Åmål, Västmanland, Örebro län och Skåne. Perioden för datainsamlingen är april 2023 - juni 2024. Totalt har 28 751 skolungdomar svarat på undersökningen och den insamlade datan har sammanställts och analyserats efter avslutad insamlingsperiod.

Data från Dittyrke.se

Rapporten innehåller data och analys från det digitala verktyget www.dittyrke.se och www.yrkesinfo.se. Dittyrke.se är en öppen webbsida där användarna kan fylla i sina drivkrafter (önskan om innehåll) som matchas mot branscher och yrken utifrån vad yrkesverksamma svarat via yrkesinfo.se. Dittyrke.se är ett digitalt verktyg som utvecklats för att stärka de insatser som genomförs inom konceptet Arbetsmarknadskunskap. Verktyget används i mötet med målgruppen samt i möten med andra målgrupper utanför konceptets lektioner. Användarna fyller i sitt födelseår, vilket innebär att data kan avgränsas till vald målgrupp. Datainsamlingen till denna rapport (Skolungdomars val påverkar kompetensbristen) avser perioden augusti 2023 - juni 2024 och innefattar data från ungdomar mellan årskurs 6 på grundskolan till år 3 på gymnasiet. Totalt har 27 878 skolungdomar svarat på undersökningens frågor under angiven insamlingsperiod.

Frågeställning och urvalsmetod

Frågorna och svarsalternativen i rapporten har tagits fram i samråd med Arbetsmarknadskunskaps operativa utvecklingsgrupp.

Enkätfrågor

Frågeställningen “Kan du i framtiden tänka dig att jobba i följande branscher?” har skolungdomar på en skala 1 till 5 fått besvara frågan för 16 branscher, där 1 är “Nej, absolut inte!”, och 5 är “Ja, absolut!”. Respektive bransch har besvarats separat och inte ställts i relation till andra branscher.

I frågeställningen “Hur intresserad är du av dessa skolämnena?” har skolämnena besvarats på en skala 1 till 5, där 1 är “Inte alls intresserad!”, och 5 är “Jätteintresserad!”. Respektive skolämne har besvarats separat och inte ställts i relation till andra skolämnena. Den andra frågeställningen som målgruppen besvarat är “Kan du tänka dig att jobba inom teknik?”. Där har målgruppen haft möjlighet att välja mellan svarsalternativen, “Ja”, “Nej”, “Kanske” eller “Vet inte vad teknik är”. Som en förlängning på den frågan har målgruppen även haft möjlighet att skriftligt svara på frågeställningen “Om ja, varför? Om nej, varför inte?”.

På frågeställningen “Vilket typ av gymnasieprogram tror du att du kommer välja?” var svarsalternativen “Högskoleförberedande”, “Yrkesförberedande” och “Vet ej”. Den andra frågeställningen som de besvarat är “Vad tror du kommer vara/vad var viktigt för dig i ditt gymnasieval?” där svarsalternativen varit; “Att kunna få ett jobb direkt efter gymnasiet”, “Att kunna plugga vidare”, “Att gå samma program eller skola som kompisar”, “Att skolan och programmet har bra rykte”, “Att mina föräldrar/vårdnadshavare är nöjda”, “Att det har något med mitt intresse/hobby att göra” eller “Att det innehöll de skolämnena jag tycker om/är bra på”. Där alla svarsalternativ har fått besvarats på en skala 1 till 5, där 1 är “Inte alls viktigt!”, och 5 är “Jätte viktigt!”.

Egenskaper

Utöver enkätfrågan har egenskaperna kön, årskurs, region och kommun angetts. Egenskaperna årskurs, region och kommun har besvarats av Arbetsmarknadskunskaps personal (som närvarat fysiskt på lektion) medan kön har besvarats av målgruppen själva.

Fråga om kön

Målgruppen har fått svara på vilket kön de identifierar sig med. Med kön menas könsidentitet, alltså det kön som den svarande känner sig som. Svarsalternativen har varit kille, tjej, ickebinär, vill ej svara/annat alternativ. Undersökningen har valt att följa RFSL:s rekommendation och därigenom inkluderas ickebinär för att inkludera de som identifierar sig som mellan, bortom eller med båda könskategorierna tjej och kille. När frågan om kön besvarats av målgruppen har det noterats att vissa skolungdomar gjort sig lustiga över frågan vilket troligen resulterat i ett visst antal ickesvar. Trots ett visst indirekt bortfall vidhålls svarsalternativen med det högre syftet att inkludera och icke diskriminera. Att kunna välja bortom tjej och kille har ett inkluderande och icke diskriminerande syfte och har aldrig varit ändamål för vidare analys. Analys utifrån kön har endast gjorts utifrån kille och tjej där andelen svaranden varit jämn.

Urval/kategorisering av branscher

Branschkategoriseringen är hämtad från dittyrke.se, där ett omfattande urvalsarbete redan har utförts. I dittyrke.se används 20 bransch kategorier. Vid bestämmelse av branscher användes flera öppna källor såsom Arbetsförmedlingen och SACO. Efter granskning av vilka och hur många branscher de olika källorna hade togs ett beslut att jobba med de branscher som förekommer hos flera källor. Av de ursprungliga 20 branschkategorierna i dittyrke.se har 16 av dessa inkluderats i enkäten till målgruppen. Denna begränsning beror dels på behovet av att hålla nere antalet svarsalternativ samt antalet frågevyer. Detta för att förenkla för målgruppen samt effektivisera tidsåtgången. De branscher som exkluderats är "Ledning" samt "Administration, handläggning, utredning" då de anses vara yrkesspecifika och kan ingå i samtliga branscher. Dessutom har "Kultur, musik, språk & historia" samt "Design, hantverk & konst" exkluderats eftersom undersökningen valt att prioritera de branscher där det finns en större brist på kompetens. Det är viktigt att notera att branscherna inte har ställts mot varandra i enkätfrågan, därför bedöms inte att urvalsbeslutet påverkat svaren för de övriga branscherna.

Urval/kategorisering kring skolämnena

Ämnena kemi, fysik och biologi har kategoriserats som NO-ämnen och ämnena geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap har kategoriserats som SO-ämnen. Detta för att minimera antalet svarsalternativ men ändå ha med alla ämnen. Frågeställningen “Kan du tänka dig att jobba inom teknik?” valdes ut då teknik vävs in i många branschen och det finns en efterfrågan kring kompetens inom ämnet.

Urval/kategorisering kring gymnasieval

De faktorer som valts ut i frågeställningen “Vad tror du kommer vara/vad var viktigt för dig i ditt gymnasieval?” baseras på tidigare undersökningar som har gjorts samt utifrån diskussioner i Arbetsmarknadskunskaps operativa utvecklingsgrupp.

Bortfall

Samtliga skolungdomar har i samband med lektion i Arbetsmarknadskunskap uppmanats att svara på frågorna. Ett visst bortfall har skett då vissa unga väljer att inte svara eller väljer att inte fullfölja sina svar vilket endast innebär att undersökningen hade haft något fler svarande om de hade fullföljt. Undersökningen anses inte påverkas av detta eftersom antal svaranden är mycket hög.

Risker värda att nämna

1. Default 1 “Nej, absolut inte!”/“Inte alls intresserad!”/“Inte alls viktigt” Majoriteten av frågorna har en svarsskala på 1-5 där 1 betyder “Nej, absolut inte!”, “Inte alls intresserad!” eller “Inte alls viktigt” och där 5 betyder “Ja absolut!”, “Jätteintresserad!” eller “Jätte viktigt!” När frågorna besvarats har default varit inställd på svarsalternativ 1. Det innebär att svaranden som klickat sig vidare i frågorna utan att aktivt rangordna svarsalternativen ändå uppfattas ha lämnat ett svar. Det som är nämnvärt är default på 1 kan ha påverkat medelvärdet till det lägre för respektive fråga då det finns en risk att ungdomarna endast klickar sig igenom frågorna och inte gjort ett aktivt val.

2. Bortfall på frågor med 2 frågevyer

Frågan “Kan du i framtiden tänka dig att jobba inom följande branscher?” och “Hur intresserad är du av dessa skolämnena?” har två frågevyer vilket innebär att 8 respektive 6 svarsalternativ står på en sida och de resterande svarsalternativen kommer på nästkommande sida. Ett visst bortfall har skett när målgruppen bläddrat till frågevy 2, det vill säga att man har avbrutit sitt svarande. I sammanställning och analys har man utgått från andel som svarat för på svarsalternativen och inte antal.

3. Bredden av branschen

I några av branscherna finns en större bredd i kategoriseringen som gör att det är svårt att tyda vad målgruppen har svarat på i den branschkategoriseringen. Exempelvis Friskvård, Fritid, Skönhetsvård & Idrott har vi svårt att uttyda hur stor andel som svarat utifrån intresse för exempelvis idrott, jämfört med exempelvis skönhetsvård.

4. Möjlighet till “Spelar ingen roll” på Dittyrke.se

Det finns 16 drivkrafter att fylla i på dittyrke.se och systemet har en inställning att man måste besvara på minst tre drivkrafter för att kunna skapa en matchning gentemot yrken. Det finns därmed möjlighet att svara Spelar ingen roll på 13 st drivkrafter. Det finns en risk att ungdomarna har valt Spelar ingen roll på flera svarsalternativ för att de inte orkar eller vet vad drivkraften innebär. I sammanställning och analys har man utgått från andel som svarat på drivkrafterna och inte antal.

5. Gymnasievalsansökan

När skolungdomar i årskurs 9 besvarade frågan “Vilken typ av gymnasieprogram tror du att du kommer välja?” har vissa ungdomar besvarat frågan innan och vissa efter ansökningsperiodens slut vilket kan ha på verkat att det faktiskt har vetat vilket program de valde och inte gick på vad de trodde att de skulle välja.

Övriga källor och referenser

- Skolungdomars framtid på arbetsmarknaden - <https://www.arbetsmarknadskunskap.se/rapporter>
- GENERATIONSRAPPORTEN 2024: GENERATION Z
- Utbud och efterfrågan på gymnasial utbildning - <https://www.skolverket.se/getFile?file=12047>
- Framtidskompetens förkortas STEM - https://www.svensktnaringsliv.se/bilder_och_dokument/rapport_er/f2acac_rapport-stem_webb_1157178.html/a226a2f8-6ef5-4094-8e4b-37fd4037c1d1.pdf
- Automatiseringen på den svenska arbetsmarknaden - <https://arbetsformedlingen.se/statistik/yrkes--och-kompetensanalyser/automatiseringen-pa-den-svenska-arbetsmarknaden#:~:text=%C3%96kad%20efterfr%C3%A5gan%20p%C3%A5%20teknisk%20kompetens&text=Samtidigt%20f%C3%B6rv%C3%A4ntas%20automatisering%20och%20ett,och%20uppkomst%20av%20nya%20yrken>
- Den otekniska flickan är en myt <https://liu.se/nyhet/den-otekniska-flickan-ar-en-myt>
- Var tredje lyckas inte ta examen – “reformtempot måste öka” - https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/utbildning/var-tredje-lyckas-inte-ta-examen-reformtempot-maste-oka_1197640.html
- Yrkesprogram ger jobb och bra lön - <https://www.vilarare.se/yrkeslararen/annat/latt-att-fa-jobb-och-bra-lon-efter-yrkesprogram/>
- Gymnasieskolans yrkesprogram ger grundläggande behörighet till högskola och universitet. <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/forandringar-inom-skolomradet/grundlaggande-behorighet-pa-gymnasieskolans-yrkesprogram>
- Många orsaker till könsskillnaderna i val av utbildning <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/aktuellt/nyheter/manga-orsaker-till-konsskillnaderna-i-val-av-utbildning/>)
- Kunskapsöversikt om faktorer som har betydelse för elevers val av utbildning på gymnasial nivå - <https://www.skolverket.se/download/18.16539ce17f698887ee10f0/1648714122374/Bilaga%202%20-%20Kunskaps%C3%B6verikt%20om%20faktorer%20som%20styr%20elevers%20val%20av%20utbildning%20p%C3%A5%20gymnasial%20niv%C3%A5.pdf>
- Storsatsning krävs för att fler tjejer ska välja teknikprogrammet - <https://www.sverigesingenjorer.se/opinion-och-press/nyheter/storsatsning-kravs-pa-teknikprogrammet/>
- Ungas attityder till STEM - <https://www.teknikforetagen.se/globalassets/rapporter--publikationer/kompetensforsorjning/ungas-attityder-till-stem.pdf>)

OM

ARBETSMARKNADSKUNSKAP

OM ARBETSMARKNADSKUNSKAP

Arbetsmarknadskunskap är ett koncept som syftar till att, på lång sikt, öka rekryteringsbasen för branscher och verksamheter som har kompetensbrist nu och i framtiden. Konceptet finansieras av nationella, regionala och lokala arbetsgivare samt aktörer, såväl offentliga som privata. Det nära samarbetet mellan Arbetsmarknadskunskap och arbetsgivarna bidrar till att ungdomarna får insyn i hur en dag på jobbet kan se ut i olika yrken och att de alltid får en uppdaterad bild av hur kompetensbehoven i de olika branscherna ser ut nu och i framtiden. Arbetsmarknadskunskaps nätverk består av personal och ledare inom skola, kommun, näringsliv, regioner och andra intressenter vilket bidrar till ökad samverkan mellan dessa aktörer.

Arbetsmarknadskunskaps specialutbildade kommunikatörer använder en unik pedagogik i dialogen med ungdomar i klassrummen. En pedagogik som ger kunskap och inspiration om framtidens viktigaste kompetenser, var jobben finns nu och i framtiden tillsammans med vilka utbildningsvägar som leder dit. Från norr till söder inspireras och motiveras ungdomar, föräldrar, skolpersonal och unga vuxna. Konceptet möter skolungdomar från årskurs 4 i mellanstadiet till år 3 på gymnasiet med målgruppsanpassat innehåll och verklighetsförankrade budskap.

Competence ekonomisk förening är konceptägare av Arbetsmarknadskunskap. På lokal och regional nivå drivs Arbetsmarknadskunskap av olika huvudmän i 8 län, från 10 kontor spritt över landet, med huvudkontor i Västerås.

Arbetsmarknadskunskap har stadigvarande verksamhet i Västerbotten, Västernorrland, Jämtland/Härjedalen, Dalarna/Sandviken, Värmland/Åmål, Västmanland, Örebro län och Skåne.

- 📍 HÄR FINNS VÅRA KONTOR
- 📍 HÄR FINNS VI
- 📍 HÄR VILL VI OCKSÅ FINNAS

Arbetsmarknadskunskap är ett nationellt koncept som genomför riktade insatser i syfte att bidra till en bättre matching på arbetsmarknaden och en ökad rekryteringsbas för arbetsgivare med kompetensbrist.

CA 70 000 UNGDOMAR VARJE ÅR I SVERIGE

Arbetsmarknadskunskap möter årligen ca 70 000 ungdomar i över 90 kommuner i Sverige. Med ett tydligt arbetsgivarperspektiv snackar vi med ungdomarna på deras vis och på deras arena, i klassrummen.

VI RÖR OSS MELLAN SKOLA OCH ARBETSLIV

Vi jobbar strategiskt och långsiktigt med kompetensförsörjning genom aktiviteter som riktar sig direkt till ungdomarna samt stärker nätverket runt dem.

VI INSPIRERAR UNGDOMAR TILL MER MEDVETNA VAL

Vi ger ungdomar bättre förutsättningar till att göra medvetna studie- och yrkesval genom en ökad förståelse för arbetsmarknaden. Detta för att arbetsgivare ska ha tillgång till kompetens, för att stärka ungdomars möjligheter att bli självförsörjande och för Sveriges framtid.

**ARBETSMARKNADSKUNSKAP ÄR STÖRST I SVERIGE
PÅ RIKTADE INSATSER MOT SKOLUNGDOMAR
FÖR ATT STÄRKA KOMPETENSFÖRSÖRJNINGEN**

Arbetsmarknads
kunskap

www.arbetsmarknadskunskap.se